

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MELCHIOR WATHELET
prezentate la 29 aprilie 2014¹

Cauza C-580/12 P

**Guardian Industries Corp.,
Guardian Europe Sàrl
împotriva**

Comisiei Europene

„Recurs — Înțelegeri — Piața sticlei plate — Calculul amenzii — Luarea în considerare a vânzărilor interne ale întreprinderilor — Termen rezonabil — Admisibilitatea înscrisurilor prezentate tardiv”

1. În prezentul recurs, Guardian Industries Corp. și Guardian Europe Sàrl (denumite în continuare, împreună, „Guardian” sau „recurente”) solicită anularea Hotărârii Guardian Industries și Guardian Europe², prin care Tribunalul Uniunii Europene a respins acțiunea acestora. Acțiunea respectivă avea ca obiect anularea deciziei din 28 noiembrie 2007, prin care Comisia Europeană le-a aplicat o amendă de 148 de milioane de euro pentru participarea la o înțelegere pe piața sticlei plate în perioada cuprinsă între luna aprilie 2004 și luna februarie 2005³.

2. La calculul amenzii care se află la baza problemei esențiale ridicate în această acțiune, Comisia nu a luat în considerare „vânzările captive”, cu alte cuvinte, vânzările interne către întreprinderile integrate vertical. Guardian, care a efectuat numai vânzări către terți independenți, consideră că, în temeiul principiului nediscriminării, ar trebui să beneficieze, într-o proporție echivalentă cu cea a vânzărilor interne din volumul global al pieței, de o reducere a amenzii care i-a fost aplicată. Cealaltă problemă importantă ridicată în această cauză este cea a termenului rezonabil al procedurii desfășurate în fața Tribunalului, respectiv întrucât s-au scurs nu mai puțin de 3 ani și 5 luni între terminarea procedurii scrise și decizia de deschidere a procedurii orale, în lipsa oricărui alt act de procedură și fără niciun motiv aparent.

I – Istoricul litigiului

3. Istoricul litigiului și decizia în litigiu sunt prezentate la punctele 1-10 din hotărârea atacată după cum urmează:

„1 Reclamantele, Guardian Industries Corp. și Guardian Europe Sàrl, fac parte din grupul Guardian, care își desfășoară activitatea în domeniul producției de sticlă plată și de sticlă pentru autovehicule. Guardian Industries este societatea aflată la conducerea grupului Guardian și deține indirect capitalul Guardian Europe, în proporție de 100 %.

1 — Limba originală: franceza.

2 — T-82/08, EU:T:2012:494, denumită în continuare „hotărârea atacată”.

3 — C(2007) 5791 final privind o procedură în temeiul articolului 81 CE [în prezent articolul 101 TFUE] și al articolului 53 din Acordul SEE (cazul COMP/39165 – Sticlă plată), al cărui rezumat a fost publicat în JO 2008, C 127, p. 9 (denumită în continuare „decizia în litigiu”). În prezentele concluzii vom utiliza vechea numerotare a tratatului, întrucât decizia în litigiu a fost adoptată în temeiul Tratatului CE.

- 2 La 22 și la 23 februarie și la 15 martie 2005, Comisia Comunităților Europene a efectuat verificări inopinate, între altele, la sediile Guardian Flachglas GmbH, Guardian Europe și Guardian Luxguard I SA.
  - 3 La 2 martie 2005, Asahi Glass Co. Ltd și toate filialele sale, inclusiv Glaverbel SA/NV, care a devenit ulterior AGC Flat Glass Europe SA/NV (denumită în continuare «Glaverbel»), au prezentat o cerere prin care se urmărea obținerea unei imunități la amendă sau, după caz, a unei reduceri a amenzii, în temeiul Comunicării Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2002, C 45, p. 3).
  - 4 La 3 ianuarie 2006, Comisia a inițiat o procedură în temeiul Regulamentului (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 [CE] și 82 [CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167) și a informat părțile cu privire la aceasta la 6 martie 2006.
  - 5 La 10 februarie 2006, Comisia a adresat solicitări de informații mai multor societăți, între care reclamantele. Guardian Europe a răspuns acestei solicitări la 10 martie 2006.
  - 6 La 9 martie 2007, Comisia a adoptat o comunicare privind obiecțiunile, adresată, la 13 și la 14 martie 2007, mai multor societăți, între care reclamantele.
  - 7 La 28 noiembrie 2007, Comisia a adoptat decizia [în litigiu] [...], care a fost notificată reclamantelor la 3 decembrie 2007.
  - 8 Decizia [în litigiu] a fost adresată și Asahi Glass, Glaverbel, precum și Pilkington Deutschland AG, Pilkington Group Ltd, Pilkington Holding GmbH (denumite în continuare, împreună, «Pilkington»), Compagnie de Saint-Gobain SA și Saint-Gobain Glass France SA (denumite în continuare, împreună, «Saint-Gobain»).
  - 9 În decizia [în litigiu], Comisia a arătat că societățile destinate ale acesteia au participat la o încălcare unică și continuă a articolului 81 alineatul (1) CE, care a vizat teritoriul Spațiului Economic European (SEE) și care a constat în stabilirea unor majorări de prețuri, a unor prețuri minime, a unor obiective de preț, în înghețarea prețurilor și în alte condiții comerciale pentru vânzările către clienți independenți pentru patru categorii de produse din sticlă plată utilizate în sectorul construcțiilor, și anume sticla flotată, sticla low-E, sticla laminată și oglinzile neprelucrate, precum și în schimburi de informații comerciale sensibile.
  - 10 Răspunderea reclamantelor pentru încălcare a fost stabilită pentru perioada 20 aprilie 2004-22 februarie 2005 și acestea au primit în solidar o amendă de 148 de milioane de euro.”
4. Prin cererea din 12 februarie 2008, Guardian a atacat decizia în litigiu la Tribunal.

II – Hotărârea atacată

5. În susținerea concluziilor privind anularea în parte a deciziei în litigiu, Guardian a invocat un motiv unic, întemeiat pe erori de fapt referitoare la durata participării sale la înțelegere și la dimensiunea geografică a acesteia. Concluziile privind reducerea cuantumului amenzii se întemeiau pe trei motive. Primul motiv urmărea să se procedeze în conformitate cu consecințele deduse din motivul de anulare în parte. Prin intermediul celui de al doilea motiv, Guardian invoca încălcarea principiului nediscriminării și a obligației de motivare. În ceea ce privește al treilea motiv, acesta se întemeia pe o eroare de apreciere referitoare la rolul Guardian în înțelegere. Tribunalul a respins acțiunea în totalitate.

6. Cu titlu introductiv, Tribunalul s-a pronunțat cu privire la admisibilitatea unei scrisori prezentate de Comisie la 10 februarie 2012 după cum urmează:

- „19 În ședință, reclamantele au contestat admisibilitatea scrisorii Comisiei din 10 februarie 2012 pentru motivul că aceasta conținea cifre care nu le fuseseră niciodată comunicate înainte.
- 20 Comisia consideră că această scrisoare, care constituie o completare la răspunsul său din 23 ianuarie 2012 la întrebările pe care Tribunalul i le adresase, este admisibilă.
- 21 Trebuie arătat că această scrisoare a parvenit Tribunalului în afara termenului acordat Comisiei, dar că aceasta a fost totuși comunicată reclamantelor la 10 februarie 2012. Această scrisoare conține observații cu privire la un document prezentat de reclamante la 8 februarie 2012, precum și o completare la răspunsul Comisiei la o întrebare scrisă adresată de Tribunal, la care trebuia să se răspundă înainte de ședință, referitoare la metoda de calcul al cuantumului amenzii propusă de reclamante în cazul excluderii vânzărilor captive. Astfel, Comisia a precizat, pe de o parte, că cifrele care figurează în tabelul nr. 1 din comunicarea privind obiecțiunile nu priveau numai vânzările interne, ci și vânzările de anumite categorii de sticlă care în final nu au fost luate în considerare în decizia [în litigiu] și, pe de altă parte, raportul dintre vânzările totale ale membrilor înțelegerii și vânzările lor interne.
- 22 Având în vedere conținutul acestei scrisori și faptul că a fost transmisă reclamantelor, care au putut, așadar, să prezinte observații cu privire la ea în ședință, trebuie să se considere că documentul în cauză este admisibil și se impune respingerea cauzei de inadmisibilitate invocate de reclamante.”

7. Concluziile în anulare au fost respinse pentru motivele prezentate la punctele 28-93 din hotărârea atacată.

8. În ceea ce privește concluziile privind reducerea amenzii, punctele 98-107 din hotărârea atacată au următorul cuprins:

- „98 În opinia reclamantelor, Comisia, pe de o parte, a încălcat principiul nediscriminării prin faptul că a exclus de la calculul amenzilor aplicate celorlalți trei membri ai înțelegerii valoarea vânzărilor [interne] [...] ale grupurilor, și, pe de altă parte, și-a încălcat obligația de motivare cu privire la aceste calcule.
- 99 Reclamantele subliniază astfel că, în lipsa unei motivări referitoare la calculul amenzilor aplicate celorlalți ceilalți trei membri ai înțelegerii și ținând seama de natura confidențială a datelor utilizate, le este imposibil să determine natura și valoarea respective ale vânzărilor [interne] excluse pentru fiecare participant la înțelegere. Acestea susțin că, prin urmare, revine Tribunalului sarcina de a compensa excluderea vânzărilor menționate prin reducerea cuantumului amenzii care le-a fost aplicată proporțional cu excluderile referitoare la piața sticlei plate. Această soluție ar fi compatibilă cu Orientările privind calcularea amenzilor aplicate în temeiul articolului 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 (JO 2006, C 210, p. 2, Ediție specială, 08/vol. 4, p. 264, denumite în continuare „Orientările [din 2006]”), întrucât ar permite reflectarea în mod adecvat a ponderii relative a întreprinderii pe piața relevantă și ar fi fost deja adoptată de Tribunal.
- 100 Potrivit reclamantelor, Comisia a exclus 1 miliard de euro de vânzări [interne] dintr-un volum total de piață de 2,7 miliarde de euro. Această cifră ar rezulta din deducerea cuantumului total al vânzărilor de sticlă plată reținut în decizia [în litigiu], și anume 1,7 miliarde de euro (considerentul (41) al deciziei [în litigiu]), din cuantumul total reținut în comunicarea privind obiecțiunile, și anume 2,7 miliarde de euro (considerentul (41) al deciziei [în litigiu]), și ar reprezenta 37 % din volumul total al unei piețe a cărei valoare este de 2,7 miliarde de euro.

- 101 Comisia contestă argumentele reclamantelor.
- 102 Potrivit unei jurisprudențe constante, conținutul obligației de motivare depinde de natura actului în cauză și de contextul adoptării sale. Motivarea trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea, pe de o parte, instanței Uniunii Europene să își exercite controlul și, pe de altă parte, persoanelor interesate să ia cunoștință despre temeiurile măsurii luate pentru a-și putea apăra drepturile și pentru a verifica dacă decizia este bine fundamentată.
- 103 Nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, având în vedere că problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse de articolul 253 CE trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă [...].
- 104 În speță, Comisia a considerat că acordurile anticoncurențiale vizau vânzările de sticlă plată către clienți independenți (considerentul (377) al deciziei [în litigiu]) și a utilizat, așadar, aceste vânzări pentru a calcula quantumul de bază al amenzilor (considerentul (41), tabelul nr. 1 și considerentul (470) ale deciziei [în litigiu]). Comisia a exclus, în consecință, din calculul amenzii vânzările de sticlă plată destinată să fie prelucrată de o unitate a întreprinderii sau de o societate din același grup. Întrucât existența unui comportament anticoncurențial nu a fost stabilită decât pentru vânzările către clienți independenți, nu se poate reproșa Comisiei că a exclus din calculul amenzii vânzările interne ale membrilor înțelegerii integrați vertical. În plus, nu se poate imputa Comisiei că nu a motivat excluderea respectivelor vânzări din calculul amenzii.
- 105 Pe de altă parte, după cum arată Comisia, nu s-a stabilit că membrii înțelegerii integrați vertical care furnizau produsele în cauză unităților aceleiași întreprinderi sau unor societăți care fac parte din același grup de întreprinderi au beneficiat indirect de creșterea prețurilor acordată și nici că majorarea prețurilor pe piața din amonte ar fi condus la un avantaj concurențial pe piața din aval a sticlei plate prelucrate.
- 106 În sfârșit, în ceea ce privește argumentul potrivit căruia Comisia ar fi încălcat principiul nediscriminării prin faptul că a exclus vânzările interne din calculul amenzii, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, principiul egalității de tratament sau al nediscriminării impune ca situații comparabile să nu fie tratate în mod diferit și ca situații diferite să nu fie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv [...]. În speță, în măsura în care Comisia a considerat că acordurile anticoncurențiale nu vizau decât prețul sticlei plate facturat clienților independenți, excluderea vânzărilor interne din calculul amenzii în cazul membrilor înțelegerii integrați vertical a determinat-o numai să trateze în mod diferit situații diferite în mod obiectiv. În consecință, nu se poate reproșa Comisiei că a încălcat principiul nediscriminării.
- 107 Prezentul motiv trebuie respins, așadar, în totalitate.”

III – Cu privire la recurs

9. Guardian și Comisia au participat la procedura scrisă desfășurată în fața Curții, precum și la ședința care a avut loc la 12 decembrie 2013.

10. Înainte de a aborda cele trei motive invocate de Guardian, trebuie să se revină asupra incidentului de procedură care s-a produs în prezenta cauză (după primul schimb de memorii). În esență, în privința primului motiv, Guardian a susținut că, în memoriul în apărare, Comisia ar fi depus pentru prima dată la dezbateri o dovadă a efectelor cartelului asupra vânzărilor interne. Această dovadă ar fi

constat într-o declarație a Saint-Gobain efectuată în cursul procedurii administrative și menționată la punctul 37 din răspunsul Comisiei. Aceasta ar urmări să stabilească faptul că prețurile vânzărilor intragrup erau aliniată la cele stabilite de cartel, infirmând astfel teza, susținută până atunci de Comisie și reluată de Tribunal, a lipsei dovezii unei asemenea alinieri.

11. Cererea Guardian de a i se aproba dreptul la replică cu privire la acest aspect a fost respinsă. În consecință, Guardian a sesizat Curtea cu o cerere având ca obiect modificarea recursului său în lumina a ceea ce consideră a fi un fapt nou. Această cerere a fost de asemenea respinsă.

12. În opinia noastră, este suficient să se constate că nu este vorba în această situație despre un fapt nou, întrucât Guardian a avut, bineînțeles (sau, în orice caz, a putut avea), cunoștința de documentul Saint-Gobain care cuprinde această declarație încă din etapa procedurii administrative.

13. În primul motiv de recurs, Guardian susține că Tribunalul a încălcat principiul egalității de tratament prin faptul că a menținut neluarea în considerare, în decizia în litigiu, a vânzărilor captive la calculul amenzilor aplicate Asahi/Glaverbel, Pilkington și Saint-Gobain. Prin intermediul celui de al doilea motiv, Guardian susține că, prin declararea ca admisibilă a scrisorii pe care Comisia i-a adresat-o la 10 februarie 2012 (denumită în continuare „scrisoarea din 10 februarie 2012”), Tribunalul a încălcat Regulamentul de procedură, precum și principiile dreptului la apărare și egalității armelor. În sfârșit, prin intermediul celui de al treilea motiv, Guardian susține că durata procedurii desfășurate în fața Tribunalului a fost nerezonabilă, ceea ce ar constitui o încălcare a dreptului său fundamental la un proces echitabil într-un termen rezonabil. Vom examina împreună primele două motive.

A – Cu privire la primul și la al doilea motiv

14. Primul motiv este întemeiat pe încălcarea principiului egalității de tratament. Motivul este îndreptat împotriva punctelor 104-106 din hotărârea atacată.

1. Argumentele părților

15. Guardian susține în esență că, potrivit jurisprudenței constante, principiul egalității de tratament impune să se considere, în vederea calculării amenzi, că vânzările interne sunt comparabile cu vânzările către terți independenți⁴. Guardian subliniază însă că nu contestă legalitatea excluderii vânzărilor interne în raport cu întreprinderile integrate vertical, ci legalitatea absenței unei reduceri într-o proporție echivalentă a amenzi care i-a fost aplicată.

16. Comisia răspunde că, la punctul 105 din hotărârea atacată, Tribunalul a efectuat doar o simplă constatare de fapt indicând – ceea ce Guardian nu ar fi contestat⁵ – că nu se știe dacă și în ce măsură producătorii de sticlă plată integrați vertical au beneficiat de un avantaj concurențial pe piața din aval. Pe de altă parte, Guardian nu ar fi demonstrat în niciun mod, nici în primă instanță, nici în cadrul prezentului recurs (ceea ce ar fi oricum tardiv), existența unui astfel de avantaj.

4 — Hotărârea Europa Carton/Comisia (T-304/94, EU:T:1998:89, punctul 117), Hotărârea KNP BT/Comisia (C-248/98 P, EU:C:2000:625, punctul 62, pronunțată în recurs împotriva Hotărârii KNP BT/Comisia, T-309/94, EU:T:1998:91), Hotărârea Lögstör Rör/Comisia (T-16/99, EU:T:2002:72, punctul 360) și Hotărârea Tokai Carbon și alții/Comisia (T-71/03, T-74/03, T-87/03 și T-91/03, EU:T:2005:220, punctul 260).

5 — Potrivit Comisiei, la punctul 33 din recurs, recurențele nu atacă constatările *de fapt* ale Tribunalului, ci afirmă doar că acesta a aplicat o normă *juridică* eronată pentru a stabili pertința acestor constatări.

2. Aprecieri

a) Punctele 104 și 105 din hotărârea atacată

17. Nu suntem foarte convingși de interpretarea dată de Comisie punctului 105 din hotărârea atacată, al cărui conținut îl amintim: „Pe de altă parte, după cum arată Comisia, nu s-a stabilit că membrii înțelegerii integrați vertical care furnizau produsele în cauză unităților aceleiași întreprinderi sau unor societăți care fac parte din același grup de întreprinderi au beneficiat indirect de creșterea prețurilor acordată și nici că majorarea prețurilor pe piața din amonte ar fi condus la un avantaj concurențial pe piața din aval a sticlei plate prelucrate”.

18. Subliniem că acest punct, introdus prin formularea „pe de altă parte”, nu arată de către cine „nu s-a stabilit” că membrii înțelegerii integrați vertical ar fi obținut un avantaj indirect în urma înțelegerii.

19. Prin urmare, Comisia deduce în mod abuziv din cuprinsul punctului 105 din hotărârea atacată că acest eventual avantaj indirect ar fi trebuit să fie demonstrat de către Guardian.

20. Adăugăm că, la punctul 104 din hotărârea atacată, Tribunalul a utilizat de asemenea forma pasivă pentru a arăta că „existența unui comportament anticoncurențial nu a fost stabilită decât pentru vânzările către clienți independenți”, această afirmație fiind, potrivit Guardian, contrazisă de punctul 377 din decizia în litigiu, potrivit căruia „aranjamentele coluzive se raportau la prețurile care trebuiau aplicate clienților independenți”, fără a exclude totuși în mod expres vânzările interne.

b) Regula este de a include vânzările captive în cifra de afaceri care servește drept bază pentru calculul amenzii

21. În opinia noastră, în cazul în care, potrivit jurisprudenței Curții, o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE nu se poate extinde la relațiile din cadrul unei unități economice constituite dintr-un grup de societăți⁶, jurisprudența Curții⁷ impune de asemenea egalitatea de tratament între vânzările captive sau interne și vânzările externe pentru a evita orice discriminare între întreprinderile integrate vertical și cele care nu sunt integrate vertical.

22. Respectarea acestei reguli se impune atât pe baza Liniilor directoare din 1998⁸, cât și pe baza Orientărilor din 2006.

23. În ceea ce privește noțiunea „valoarea vânzărilor”, Orientările din 2006 explică, la punctele 5 și 6 din „Introducere”, că, „[p]entru a atinge [obiectivele] [menționate în acestea], Comisia poate utiliza ca bază pentru stabilirea amenzilor *valoarea vânzărilor de bunuri sau servicii care au legătură cu încălcarea*” și, „[î]ntr-adevăr, combinarea valorii vânzărilor care au legătură cu încălcarea cu durata acesteia este considerată o *valoare de înlocuire adecvată pentru a reflecta importanța economică a încălcării, precum și ponderea relativă a fiecărei întreprinderi participante la încălcare. Referirea la acești indicatori oferă o bună imagine asupra valorii aproximative a amenzii și nu ar trebui să fie considerată drept bază a unei metode de calcul automat și aritmetic*” (sublinierea noastră).

6 — A se vedea în special Hotărârea Viho/Comisia (C-73/95 P, EU:C:1996:405, punctele 16 și 17).

7 — Hotărârea KNP BT/Comisia (EU:C:2000:625, punctul 62).

8 — Liniile directoare privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) din Tratatul CECO (JO 1998, C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69, denumite în continuare „Liniile directoare din 1998”).

24. În continuare, în partea „Metodă de stabilire a amenzilor”, în secțiunea 1, „Cuantumul de bază al amenzii”, partea A, „Determinarea valorii vânzărilor”, se explică la punctul 13 că, „[p]entru a determina cuantumul de bază al amenzii care urmează să fie aplicată, Comisia utilizează valoarea vânzărilor de bunuri sau servicii, realizate de întreprindere, care au legătură directă sau indirectă ^[9] cu încălcarea, în sectorul geografic relevant din teritoriul SEE. Comisia utilizează în mod normal vânzările realizate de întreprindere în cursul ultimului an complet de participare a sa la încălcare (denumite în continuare «valoarea vânzărilor»)»¹⁰ (sublinierea noastră).

25. Or, în această privință, constatarea efectuată la punctul 104 din hotărârea atacată potrivit căreia Comisia a apreciat că acordurile anticoncurențiale în discuție priveau vânzările de sticlă plată către clienți independenți face abstracție de faptul că luarea în considerare a vânzărilor interne în vederea calculării amenzii este independentă de aspectul dacă înțelegerea are în vedere în mod expres clienți independenți sau dacă, mai general, aceasta se extinde și la prețurile de transfer în cadrul grupurilor participante la înțelegere.

i) Jurisprudența

26. În acest context, trebuie să se amintească mai întâi că, și înainte de Liniile directe din 1998, Comisia s-a întemeiat pe cifra de afaceri totală realizată cu produsul în cauză în ultimul an al înțelegerii¹¹.

27. În continuare, odată cu intrarea în vigoare a Liniilor directe din 1998, Curtea a confirmat că Comisia putea acționa în acest mod, considerând¹² că, „[d]eși [L]iniile directe [din 1998] nu prevăd calcularea cuantumului amenzii în funcție de cifra totală de afaceri sau în funcție de cifra de afaceri relevantă, acestea nu se opun luării în considerare a unor asemenea cifre în cadrul stabilirii cuantumului amenzii în vederea respectării principiilor generale ale dreptului [Uniunii] și atunci când circumstanțele o impun”.

28. În cauzele pe care le vom examina în continuare, constatăm că participantul la înțelegere integrat vertical era întotdeauna cel care contesta în fața Tribunalului sau a Curții practica Comisiei de a include vânzările sale captive în cifra de afaceri care servește drept bază la calculul amenzii.

9 — O notă de subsol din Orientările din 2006 prevede: „De exemplu, este cazul acordurilor orizontale de preț privind un anumit produs, atunci când prețul acestui produs servește apoi drept bază pentru prețul produselor de calitate superioară sau inferioară”.

10 — A se vedea de exemplu de Broca, H., „The Commission revises its Guidelines for setting fines in antitrust cases”, apărut în publicația oficială a DG Concurență a Comisiei: *Competition Policy Newsletter*, numărul 3, toamna 2006, p. 1, care precizează: „by using a clearer reference to each undertaking's «value of sales», the 2006 Guidelines intend to reflect, even approximately and imperfectly, the economic importance of the infringement as a whole as well as the relative weight of each undertaking participating in the infringement. The 1998 Guidelines, based on a lump sum system, have often been criticized on that particular aspect, even though this criticism was largely misplaced. In fact, a number of tools corrected the obvious drawbacks of a pure lump sum system. For instance, the Commission fixed starting amounts below the 20 million euros threshold mentioned in the 1998 Guidelines for very serious infringements taking place on small markets; it also differentiated between undertakings on the basis of their respective size in the market concerned (the so-called «groupings») [...]. If anything, the 1998 Guidelines rather reflected the insufficient level of fines imposed on «large» infringements or on large players, something which the 2006 Guidelines will probably correct”.

11 — A se vedea de exemplu doctrina următoare: Castillo de la Torre, F., *The 2006 Guidelines on Fines: Reflections on the Commission's Practice* (2011), 33 *World Competition* 359 (nota de subsol 37): „In the press release relating to the Cement cartel (IP/94/1108), the Commission stated: «calculation [of fines] is normally based on the Community turnover in the product concerned». In *Cartonboard*, the Commission explained the method used: «fines of a basic level of 9 or 7.5% of the turnover of each undertaking addressed by the decision on the Community cartonboard market in 1990 were imposed on the undertakings regarded as the „ringleaders” of the cartel and on the other undertakings respectively» (Case T-348/94, *Enso Española v. Commission* [1998] ECR II-1875, para. 247). See also, the calculation of the fine in *Steel Beams*, in Case T-151/94, *British Steel v. Commission* [1999] ECR II-629, paras 598-605”.

12 — A se vedea Hotărârea *Dansk Rørindustri și alții/Comisia* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, EU:C:2005:408, punctul 209 și jurisprudența citată, punctul 258). A se vedea de asemenea, între altele, Hotărârea Tribunalului *Schunk și Schunk Kohlenstoff-Technik/Comisia* (T-69/04, EU:T:2008:415, punctele 176 și 177), Hotărârea *Tomra Systems și alții/Comisia* (T-155/06, EU:T:2010:370, punctul 317) și Hotărârea *Ballast Nedam Infra/Comisia* (T-362/06, EU:T:2012:492, punctul 122).

29. Astfel, Hotărârea Europa Carton/Comisia (T-304/94, EU:T:1998:89), Hotărârea KNP BT/Comisia (C-248/98 P, EU:C:2000:625), Hotărârea KNP BT/Comisia (T-309/94, EU:T:1998:91) (toate trei cu privire la înțelegerea „Carton”), Hotărârea Lögstör Rör/Comisia (T-16/99, EU:T:2002:72) (înțelegerea „Conducte precalorifuge”), precum și Hotărârea Tokai și alții/Comisia (T-71/03, EU:T:2005:220) (înțelegerea „Grafituri speciale”) au drept caracteristici comune faptul că (i) reclamantul era integrat vertical, faptul că (ii) vânzările captive erau luate în considerare de Comisie și faptul că (iii) reclamantul considera că acestea trebuiau să fie excluse.

30. Care a fost răspunsul Tribunalului sau al Curții în fiecare dintre aceste cauze?

31. În cauza Europa Carton/Comisia, EU:T:1998:89, Tribunalul a declarat că luarea în considerare a valorii livrărilor captive către o societate, în scopul stabilirii cuantumului amenzii, nu era interzisă de nicio dispoziție textuală. În această cauză, abordarea a fost aceea de a examina beneficiile înțelegerii. Or, reclamantul nu aplicase vânzărilor sale interne prețul practicat pe baza înțelegerii (punctele 123 și 128).

32. La punctul 62 din Hotărârea KNP BT/Comisia, EU:C:2000:625, Curtea¹³ s-a referit la punctul 128 din hotărârea Tribunalului și a convenit că „[n]eluarea în considerare a valorii livrărilor de carton interne către Europa Carton ar conduce în mod necesar la avantajarea, fără justificare, a societăților integrate vertical. Profitul obținut din înțelegere ar putea, într-o astfel de situație, să nu fie luat în considerare, iar întreprinderea în discuție ar evita o sancțiune proporțională cu importanța sa pe piața produselor care fac obiectul încălcării”.

33. În cauza KNP BT/Comisia, EU:T:1998:91, Tribunalul a constatat că „reclamanta nu [furnizase] niciun element de probă de natură să demonstreze” că Comisia nu ar fi trebuit să ia în considerare vânzările captive (punctul 112).

34. În sfârșit, în Hotărârea Lögstör Rör/Comisia, EU:T:2002:72 (la punctul 360), și în Hotărârea Tokai Carbon și alții/Comisia, EU:T:2005:220 (la punctul 260), Tribunalul s-a referit la Hotărârile KNP BT/Comisia, EU:C:2000:625, și Europa Carton/Comisia, EU:T:1998:89.

ii) Orientările Comisiei

35. Astfel cum a amintit Curtea în Hotărârea KME Germany și alții/Comisia¹⁴, de această dată cu privire la Orientările din 2006, „[d]in rațiuni de transparență, Comisia a adoptat liniile directoare, în care precizează în ce mod va lua în considerare anumite circumstanțe ale încălcării și consecințele care vor putea fi deduse din acestea în ceea ce privește cuantumul amenzii”. În plus, Tribunalul a statuat¹⁵ că, „deși metoda de calcul al cuantumului amenzilor prevăzută în liniile directoare nu este, cu siguranță, singura metodă posibilă, aceasta este de natură să asigure o *practică decizională coerentă* în materia impunerii amenzilor, care permite la rândul său să se *garanteze egalitatea de tratament* între întreprinderile care sunt sancționate pentru încălcări ale normelor de drept în domeniul concurenței” (sublinierea noastră).

13 — A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Mischo prezentate în această cauză (EU:C:2000:258), care au fost urmate de Curte.

14 — C-389/10 P, EU:C:2011:816, punctul 126.

15 — Hotărârea Groupe Danone/Comisia (T-38/02, EU:T:2005:367, punctul 523).

36. Faptul că se ridică în prezenta cauză problema includerii sau neinclunderii vânzărilor interne în cifra de afaceri care servește drept bază pentru calculul amenzii (și a eventualei discriminări între întreprinderi după cum acestea sunt sau nu sunt integrate vertical) este în mod cert legat de aplicarea oscilantă de către Comisie a Orientărilor sale din 2006 și în special a noțiunii „valoarea vânzărilor” în politica sa în domeniul amenzilor¹⁶ (care oscilează între excluderea și includerea vânzărilor interne în noțiunea amintită și riscă astfel să fie aleatorie).

37. Aceasta este oscilantă întrucât, spre deosebire de cauzele pe care le vom cita în continuare, Comisia insistă că există într-adevăr alte cauze în afara prezentei cauze în care Comisia nu a ținut seama de vânzările interne la calculul amenzilor¹⁷. Or, în afara faptului că aceste decizii nu conțin nicio precizare în sensul că vânzările interne nu au fost incluse în valoarea vânzărilor producătorilor integrați vertical¹⁸, acestea sunt ulterioare deciziei în litigiu. Cu alte cuvinte, practica Comisiei a fost întotdeauna de a include vânzările interne în cifra de afaceri care servește la calculul amenzii, până la decizia în litigiu, în care, fără o motivare (chiar fără a face mențiune¹⁹), Comisia și-a modificat radical abordarea.

38. Or, jurisprudența²⁰ impune o singură interpretare a orientărilor, cu excepția situației în care Comisia furnizează într-un caz determinat toate motivele care justifică să se îndepărteze de la aceasta. De altfel, înainte de „inovarea” din decizia în litigiu, practica Comisiei era într-adevăr conformă cu jurisprudența, precum și cu orientările.

39. În Decizia „Servicii de mutări internaționale”²¹, Comisia subliniază „în primul rând, că utilizarea expresiei «de bunuri sau servicii [...] care au legătură [...] cu încălcarea», în locul expresiei «bunuri sau servicii afectate», arată că acest punct din orientări [...] nu se referă la vânzările de bunuri sau servicii pentru care există o probă directă a afectării acestora prin încălcare. O asemenea interpretare a punctului respectiv ar impune de altfel Comisiei, pentru a stabili cuantumul de bază al amenzii în cauzele cu privire la carteluri, să dovedească de fiecare dată care vânzări individuale au fost afectate de cartel, în timp ce jurisprudența exclude ca, în scopul aplicării articolului 81 [CE], efectele concrete ale unui acord să fie luate în considerare, din moment ce reiese că acesta are drept obiect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței comune”.

40. Decizia menționată continuă în sensul că, „[î]n al doilea rând, Comisia consideră că expresia «care au legătură», care figurează la punctul 13 din orientări [...], nu se referă la termenul «vânzări», ci mai degrabă la termenii «bunuri și servicii», care figurează la același punct. Cu alte cuvinte, acest punct trebuie interpretat în sensul că, odată ce Comisia a stabilit care sunt bunurile sau serviciile care au legătură directă sau indirectă cu încălcarea, valoarea vânzărilor tuturor acestor bunuri sau servicii este luată în considerare pentru a stabili cuantumul de bază al amenzii”.

16 — A se vedea în acest context, de exemplu, doctrina *The 2006 Guidelines on Fines: Reflections on the Commission's Practice*, citată anterior, potrivit căreia Decizia „Sticlă auto” „does not deviate from the 2006 Guidelines, but rather applies the concept of sales indirectly or directly related to the infringement to the case at hand”. Astfel, „much depends on whether the concept of sales «relating» to the infringement is narrowly or broadly construed” (Kerse, C. S., și Khan, N., *EU Antitrust Procedure*, a șasea ediție, Sweet & Maxwell, Londra, 2012, p. 417). În plus, în ceea ce privește Orientările din 2006 și noțiunea de valoare a vânzărilor, „[t]he adoption of this new calculation method has somewhat reduced the margin of discretion of the Commission which, in every case, has to take a reasoned position on the sales included in the calculation of the fines. The identification of the goods and services to which the infringement indirectly or directly relates when setting the fine is expected to be a bone of contention in many cases. In several decisions already adopted under the [2006] Fining Guidelines, the determination of the value of the undertaking's sales of goods or services related to the infringement was highly debated [...] [It follows from the Commission's practice] that, in order to determine the basic amount of the fine in cartel cases, the Commission need not provide proof of each occasion on which individual sales were affected by the cartel activities” (Van Bael & Bellis, *Competition Law of the European Community*, Editura Kluwer Law, ediția a cincea, p. 1100).

17 — Aceasta citează Deciziile C(2009) 7601 final din 7 octombrie 2009 în cazul COMP/39.129 – Transformatoare și C(2011) 7436 final din 19 octombrie 2011 în cazul COMP/39.605 – CRT Glass.

18 — Ceea ce este, având în vedere jurisprudența citată în continuare (la punctele 62-64 din prezentele concluzii), criticabil în sine.

19 — A se vedea în această privință și punctul 70 din prezentele concluzii.

20 — A se vedea jurisprudența citată în continuare (la punctele 62-64 din prezentele concluzii).

21 — Decizia Comisiei C(2008) 926 final din 11 martie 2008 (cazul COMP/38543 – Servicii de mutări internaționale), considerentele (532) și (533).

41. Doctrina interpretează Orientările din 2006 în același mod. Astfel cum arată D. Geradin²², „în practică, acest lucru înseamnă că Comisia nu trebuie să dovedească în ce mod încălcarea a afectat fiecare vânzare individuală, odată ce se stabilește că aceasta a afectat o categorie întreagă de produse sau de servicii. Rațiunea în acest sens este că expresia «care au legătură [...] cu încălcarea» se referă la «produse sau servicii», iar nu la «vânzări»”.

42. În această înțelegere numită „servicii de mutări internaționale”, practicile ilicite convenite de participanții la înțelegere nu fuseseră aplicate tuturor contractelor pe care le încheiaseră pe piața relevantă.

43. În acțiunea introdusă împotriva acestei decizii²³, Tribunalul a respins argumentul potrivit căruia doar valoarea vânzărilor rezultată din mutările afectate în mod real de practicile anticoncurențiale – iar nu cifra de afaceri totală realizată de Team Relocations pe piața belgiană a serviciilor de mutări internaționale – putea fi luată în considerare pentru a calcula quantumul relevant al vânzărilor Team Relocations în sensul punctului 13 din Orientările din 2006.

44. Astfel, „modul de redactare a punctului 13 din Orientările din 2006 face referire la «vânzări [...] care au legătură directă sau indirectă cu încălcarea», iar nu la «vânzări afectate de încălcare». Formularea punctului 13 are în vedere, așadar, vânzările realizate pe piața relevantă. Acest aspect rezultă de altfel în mod clar din versiunea în limba germană a punctului 6 din Orientările din 2006, în care este vorba despre «Umsatz auf den vom Verstoß betroffenen Märkten» (vânzări realizate pe piețele afectate de încălcare). *A fortiori*, punctul 13 din Orientările din 2006 nu are în vedere exclusiv cazurile în privința cărora Comisia dispune de mijloace de probă scrise pentru dovedirea încălcării” (punctul 63 din această hotărâre).

45. Potrivit punctului 64 din aceeași hotărâre, „[a]ceastă interpretare este consolidată de obiectivul normelor [...] de concurență [ale Uniunii]. Astfel, interpretarea propusă de Team Relocations ar presupune că, pentru a determina quantumul de bază al amenzilor care trebuie aplicate în cauzele având ca obiect înțelegeri, Comisia ar fi obligată să stabilească în fiecare caz care sunt vânzările individuale care au fost afectate de înțelegerea respectivă. O astfel de obligație nu a fost impusă niciodată de instanțele Uniunii și nu există niciun aspect care să indice că Comisia intenționa să își impună o asemenea obligație în Orientările din 2006”.

46. În plus, „în cauzele având ca obiect înțelegeri, care sunt secrete prin natura lor, este inevitabil ca anumite înscrisuri care atestă fiecare dintre formele de manifestare a practicilor anticoncurențiale să nu fie descoperite [...]” (punctul 65).

47. În sfârșit, potrivit punctului 66 din hotărârea menționată, „rezultă dintr-o jurisprudență constantă că partea din cifra de afaceri ce provine din mărfurile care fac obiectul încălcării este de natură să dea o indicație justă a amplitudinii unei încălcări pe piața relevantă^[24]. În special, cifra de afaceri realizată din produsele care au făcut obiectul unei practici restrictive constituie un element obiectiv care exprimă în mod corect nocivitatea acestei practici pentru jocul normal al concurenței^[25]. Acest principiu a fost reluat în Orientările din 2006”.

22 — *The EU Competition Law Fining System: A Reassessment* (TILEC Discussion Paper, 2011-052), Tilburg, TILEC (traducere liberă).

23 — Hotărârea Team Relocations și alții/Comisia (T-204/08 și T-212/08, EU:T:2011:286, punctele 60-68).

24 — Hotărârea Musique Diffusion française și alții/Comisia (100/80-103/80, EU:C:1983:158, punctul 121).

25 — Hotărârea British Steel/Comisia (T-151/94, EU:T:1999:52, punctul 643) și Hotărârea Saint-Gobain Gyproc Belgium/Comisia (T-50/03, EU:T:2008:252, punctul 84). Tribunalul a respins de asemenea argumentul „cu titlu subsidiar” al Team Relocations conform căruia valoarea vânzărilor relevante nu ar trebui să includă cifra de afaceri realizată din mutările particularilor, și anume cele al căror cost nu este suportat de un terț, în măsura în care practicile ilicite nu fuseseră aplicate acestor mutări.

48. Această hotărâre a fost confirmată de o hotărâre a Curții²⁶, al cărei punct 76 declară în mod clar că noțiunea „valoarea vânzărilor” nu se limitează la „cifra de afaceri realizată doar cu vânzările pentru care se stabilește că au fost afectate în mod real de [înțelegere]”²⁷. Potrivit Curții (punctul 77), o astfel de limitare ar avea, „în plus, drept efect minimizarea artificială a importanței economice a încălcării săvârșite de o anumită întreprindere, din moment ce simplul fapt că un număr limitat de probe directe cu privire la vânzările afectate în mod real de înțelegere a fost identificat ar conduce la aplicarea în final a unei amenzi fără o legătură reală cu domeniul de aplicare al înțelegerii în discuție. O astfel de recompensă pentru păstrarea caracterului secret ar aduce de asemenea atingere obiectivului de urmărire și de sancționare eficientă a încălcărilor articolului 81 CE și, în consecință, nu poate fi admisă”. Prin urmare (potrivit punctului 78 din aceasta), „Tribunalul a [...] considerat în mod întemeiat, la punctul 62 din hotărârea atacată, că «din [acest punct 13 din Orientările din 2006] nu reiese că doar valoarea vânzărilor care rezultă din mutările afectate în mod real de practicile anticoncurențiale poate fi luată în considerare pentru a calcula valoarea vânzărilor relevante». În această privință, acesta s-a putut întemeia, așadar, fără a săvârși o eroare de drept, la punctul 64 din această hotărâre, pe obiectivul normelor de concurență ale Uniunii, la punctul 65 din hotărârea menționată, pe necesitatea de a ține seama de caracterul secret al înțelegerilor, care ar face în speță «efectiv imposibilă găsirea elementelor referitoare la fiecare dintre mutările afectate» și, la punctul 66 din aceeași hotărâre, pe jurisprudența care rezultă din Hotărârea *Musique Diffusion française* și alții/Comisia, citată anterior”²⁸.

49. La punctul 28 din Hotărârea *SGL Carbon/Comisia* (C-564/08 P, EU:C:2009:703), cu privire la Decizia 2004/420/CE²⁹, Curtea arată că „rezultă de altfel [...] din decizia în litigiu că diferitele valori ale cifrelor de afaceri și procente de cote de piață, care includ consumul captiv, fuseseră furnizate Comisiei de către întreprinderile în cauză”.

50. La punctul 29 din această hotărâre, aceasta arată că, „[a]vând în vedere toate aceste elemente, Comisia a explicat, la punctele 291-295 din decizia în litigiu, încorporarea consumului captiv în calculele efectuate. Astfel, la punctul 292 din decizia menționată, aceasta a precizat că luarea în considerare a valorii consumului captiv la calculul cifrelor de afaceri și al cotelor de piață este esențială, întrucât a ignora această valoare ar însemna în mod necesar să se confere un avantaj nejustificat întreprinderilor integrate vertical. Astfel, în lipsa luării în considerare a respectivei valori, profitul real obținut în urma înțelegerii de către o astfel de întreprindere nu ar fi luat în considerare, așa încât această întreprindere ar evita o amendă proporțională cu importanța sa pe piața produselor avute în vedere de încălcare”.

51. Punctul 30 din hotărârea amintită evocă „în această privință că relevanța luării în considerare a consumului captiv la evaluarea cifrelor de afaceri și a cotelor de piață într-un context precum cel din speță a fost recunoscută de Curte în Hotărârea [KNP BT/Comisia, EU:C:2000:625, punctul 62], din care reiese că faptul de a nu ține seama de valoarea livrărilor interne ar însemna în mod obligatoriu să se avantajeze nejustificat societățile integrate vertical în ceea ce privește evaluarea profitului obținut dintr-o înțelegere de astfel de întreprinderi”.

52. Rezultă că, fără a dovedi că toate vânzările profitaseră de încălcare, Comisia a inclus vânzările interne.

26 — Hotărârea *Team Relocations* și alții/Comisia (C-444/11 P, EU:C:2013:464).

27 — Textul complet al punctului 76: „Rezultă că punctul 13 din orientări [...] are drept obiectiv să rețină ca punct de plecare pentru calculul amenzii aplicate unei întreprinderi un quantum care reflectă importanța economică a încălcării și ponderea respectivei întreprinderi în cadrul acesteia. În consecință, deși noțiunea de valoare a vânzărilor prevăzută la punctul 13 din orientări [...] nu se poate extinde, cu siguranță, până la înglobarea vânzărilor realizate de întreprinderea în discuție care nu intră în domeniul de aplicare al înțelegerii imputate, s-ar aduce totuși atingere obiectivului urmărit de această dispoziție în cazul în care noțiunea menționată ar fi interpretată în sensul că vizează doar cifra de afaceri realizată cu vânzările pentru care s-a stabilit că au fost afectate în mod real de această înțelegere.”

28 — A se vedea de asemenea punctele 85-87 din hotărârea menționată a Curții.

29 — Decizia Comisiei din 3 decembrie 2003 privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul C.38.359 - Produse pe bază de carbon și de grafit pentru aplicații electrice și mecanice) (JO 2004, L 125, p. 45).

53. Un alt exemplu cu privire la această practică a Comisiei este Decizia Liquid Crystal Displays (denumită în continuare „LCD”) din 8 decembrie 2010³⁰, care a amintit că faptul de a ține seama de vânzările captive la calcularea „vânzărilor afectate” era, potrivit Orientărilor din 2006, necesar pentru a se asigura că „se evită orice discriminare între societățile integrate vertical și societățile neintegrate vertical”³¹. Astfel, Comisia a considerat că participanții la înțelegere care erau întreprinderi integrate vertical nu trebuiau să primească un tratament mai favorabil decât cel aplicat celorlalți participanți.

54. În urma acțiunii introduse împotriva acestei decizii, Tribunalul³² a respins *inter alia* primul motiv, întemeiat pe faptul că Comisia ar fi inclus în mod greșit vânzările reclamantelor în calculul amenzii. Potrivit Tribunalului, din cuprinsul punctului 13 din Orientările din 2006 nu reiese că doar valoarea vânzărilor rezultată din tranzacțiile afectate în mod real de practicile ilicite poate fi luată în considerare pentru a calcula cuantumul relevant al vânzărilor pentru a stabili amenda³³ (punctul 65). Formularea acestei dispoziții are în vedere, așadar, vânzările realizate pe piața relevantă, și anume cea vizată de încălcare. *A fortiori*, punctul amintit are în vedere numai cazurile în privința cărora Comisia dispune de mijloace de probă scrise pentru dovedirea încălcării (punctul 66).

55. Tribunalul continuă arătând că „[a]ceastă interpretare este consolidată de obiectivul normelor de concurență ale Uniunii. Astfel, interpretarea propusă de reclamante ar presupune că, pentru a determina cuantumul de bază al amenzilor care trebuie aplicate în cauzele având ca obiect înțelegeri, Comisia ar fi obligată să stabilească în fiecare caz care sunt vânzările individuale care au fost afectate de înțelegerea respectivă. O astfel de obligație nu a fost impusă niciodată de instanțele Uniunii și nu există niciun indiciu că Comisia intenționa să își impună o asemenea obligație în Orientările din 2006” (punctul 67). „Din moment ce un produs care face obiectul unei înțelegeri este vândut pe piața internă, jocul concurenței în cadrul acesteia este denaturat, iar Comisia trebuie să țină seama de aceasta la calculul cuantumului amenzii pe care o aplică întreprinderii care a obținut un avantaj din această vânzare. În această privință, trebuie să se sublinieze că articolul 81 CE urmărește să protejeze nu numai interesele concurenților sau ale consumatorilor, ci și structura pieței și, prin aceasta, concurența ca atare”³⁴ (punctul 70). Prin urmare, „prezintă importanță redusă aspectul dacă LGE și Philips le-au plătit efectiv prețuri majorate din cauza înțelegerii și dacă acestea au repercutat această eventuală majorare asupra prețului produselor finite, care integrează LCD-urile care fac obiectul cartelului, pe care acestea le-au vândut consumatorului european” (punctul 71).

30 — Decizia C(2010) 8761 final a Comisiei în cazul COMP/39.309, considerentul (382): „Though both Direct EEA Sales and Direct EEA Sales Through Transformed Products lead to the inclusion of – respectively – sales to related companies and intra-group sales for some of the parties, focusing on the first EEA sale of the product concerned by the infringement – whether transformed or not – to a company that is not part of the supplier undertaking ensures that no discrimination is made between vertically integrated companies and non-vertically integrated companies”; considerentul (383): „As concerns Direct EEA Sales Through Transformed Products, the consumer harm inflicted by the cartel arrangements is clearly represented by the value of panels delivered within the transformed products to the final consumer in the EE”; și în sfârșit considerentul (394): „in general, as explained in recital 238 with reference to the Cartonboard case, it can be reasonably assumed that an implemented cartel had effects on direct sales through transformed products”. Considerentul (238) menționat are următorul cuprins: „As confirmed by the General Court in [Europa Carton/Commission], even if the higher price resulting from a cartel is not always or not in its entirety passed on to intra-group customers, the competitive advantage deriving from this positive discrimination does foreseeably influence competition on the market [...] Intra-group sales of LCD panels – in as far as they ended up into transformed products sold in the EEA – are therefore to be taken into account, just like intra-cartel sales in the EEA”.

31 — Traducere liberă. Se poate observa în această privință că, în Decizia C(2008) 3043 a Comisiei din 25 iunie 2008 privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/39.180 – Fluorură de aluminiu) (la care se referă Hotărârea ICF/Comisia, T-406/08, EU:T:2013:322, și ulterior cauza C-467/13 P, pendinte), Comisia a considerat că problema dacă vânzările captive fuseseră luate în considerare pentru a calcula valoarea vânzărilor și amenda finală nu era pertinentă.

32 — Hotărârea LG Display și LG Display Taiwan/Comisia (T-128/11, EU:T:2014:88, punctul 60 și urm.). A se vedea de asemenea Hotărârea InnoLux/Comisia (T-91/11, EU:T:2014:92).

33 — A se vedea în acest sens Hotărârea Putters International/Comisia (T-211/08, EU:T:2011:289, punctul 58).

34 — Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții (C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 38) și Hotărârea GlaxoSmithKline Services și alții/Comisia și alții (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P și C-519/06 P, EU:C:2009:610, punctul 63).

56. Tribunalul constată doar cu titlu subsidiar că reiese de asemenea „din dosar că vânzările de LCD-uri care fac obiectul cartelului către clienții care au legătură cu participanții la înțelegere făcuseră într-adevăr obiectul unor discuții în cadrul acesteia” (punctele 73-89). De altfel, Tribunalul consideră că nu se pune problema dacă vânzările în discuție se efectuau la prețuri influențate de înțelegerea care este determinantă, ci faptul că acestea erau realizate pe o piață afectată de existența unei înțelegeri, la care participau reclamantele (punctul 97).

57. În cadrul deciziei privind înțelegerea „[p]roduse și accesorii de baie”³⁵ fusese invocat argumentul că anumite produse speciale nu fuseseră acoperite de înțelegere și trebuiau să fie excluse din valoarea vânzărilor. Comisia a respins această teză: chiar presupunând că lista prețurilor speciale („special price list”) nu făcuse niciodată, direct sau indirect, obiectul discuțiilor cu privire la prețuri în cadrul reuniunilor participanților la înțelegere, vânzările asociate acestei liste ar fi fost afectate de încălcare, dat fiind că aceste prețuri „speciale” erau fixate, după toate probabilitățile, prin raportare la prețurile „standard”³⁶.

58. În acțiunea introdusă împotriva deciziei amintite (cauzele conexe T-373/10, T-374/10, T-382/10 și T-402/10³⁷), Tribunalul a respins al cincilea motiv, întemeiat pe includerea vânzărilor care nu sunt afectate de încălcare în calculul cuantumului amenzii ca fiind nefondat. Acesta a considerat că, „în conformitate cu [punctul] 13 din Orientările din 2006, Comisia a luat în considerare vânzările de produse către comercianții cu ridicata în ansamblu, din moment ce vânzările respective erau afectate toate, direct sau indirect, de încălcarea în discuție. Argumentul invocat de reclamante potrivit căruia Comisia nu dispune de o largă putere de apreciere în ceea ce privește cifra de afaceri care trebuie luată în considerare trebuie înlăturat din moment ce Comisia nu a săvârșit nicio eroare de apreciere în această privință”.

59. Este interesant de observat ceea ce a hotărât Tribunalul în ceea ce privește înțelegerea „[t]uburi industriale din cupru”, în cauza T-127/04³⁸, hotărârea acestuia fiind confirmată de Curte prin hotărârea pronunțată în cauza C-272/09 P³⁹. Tribunalul a verificat dacă, la evaluarea dimensiunii pieței afectate, Comisia luase în considerare în mod greșit prețul cuprului. În această privință, reclamantele pretindeau, pe de o parte, că prețul cuprului nu intră sub incidența controlului fabricanților de tuburi industriale, din moment ce acesta era stabilit potrivit LME⁴⁰, și, pe de altă parte, că prețul la care este achiziționat metalul era decis de înșiși cumpărătorii de tuburi industriale. Reclamantele subliniau de asemenea că fluctuațiile prețului metalului nu aveau niciun efect asupra profitului lor. Or, potrivit Tribunalului, „[c]u toate acestea, se impune constatarea faptului că niciun motiv valabil nu impune ca cifra de afaceri aferentă unei piețe relevante să fie calculată prin excluderea anumitor costuri de producție. Astfel cum a arătat Comisia în mod întemeiat, în toate sectoarele industriale există costuri inerente produsului final pe care fabricantul nu le poate controla, dar care constituie totuși un element esențial în ansamblul activităților sale și care, prin urmare, nu poate fi exclus din cifra sa de

35 — Decizia C(2010) 4185 final a Comisiei din 23 iunie 2010 privind o procedură de aplicare a articolului [81 CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/39.092 – Produse și accesorii pentru baie).

36 — A se vedea cu privire la această problematică și Kerse, C. S., și Khan, N., p. 412-419.

37 — Hotărârea Villeroy & Boch Austria și alții/Comisia (EU:T:2013:455, punctul 335 și urm.); de exemplu punctul 342: „se impune constatarea că acestea nu stabilesc că coordonarea prețului de vânzare pentru comercianții cu ridicata potrivit baremelor de prețuri brute amintite nu avea nicio influență asupra stabilirii altor bareme de preț. Or, astfel cum observă Comisia în înscrisurile sale, fără ca reclamantii să invoce argumente sau probe contrare, baremele de prețuri brute aplicate vânzătorilor de produse către comercianții cu ridicata care fac obiectul unei coordonări erau de natură să servească drept barem de referință pentru producătorii de instalații sanitare pentru băi atunci când aceștia din urmă vindeau comercianților cu ridicata produsele lor care nu erau destinate circuitului de distribuție în trei etape”. A se vedea de asemenea Hotărârea Keramag Keramische Werke și alții/Comisia (T-379/10 și T-381/10, EU:T:2013:457), Hotărârea Rubinetteria Cical/Comisia (T-368/10, EU:T:2013:460) („Produse și accesorii pentru baie”), precum și Hotărârea Parker ITR și Parker-Hannifin/Comisia (T-146/09, EU:T:2013:258) („Conducte marine”).

38 — Hotărârea KME Germany și alții/Comisia (T-127/04, EU:T:2009:142, punctele 89-91).

39 — Hotărârea KME Germany și alții/Comisia (EU:C:2011:810).

40 — The London Metal Exchange (Bursa metalelor din Londra).

afaceri la momentul stabilirii cuantumului de plecare al amenzii^[41]. Faptul că prețul cuprului constituie o parte importantă din prețul final al tuburilor industriale sau că riscul fluctuațiilor prețului cuprului este mult mai ridicat decât pentru alte materii prime nu infirmă această concluzie”. Adăugăm că, chiar dacă amenda a fost aplicată în această cauză în temeiul Liniilor directoare din 1998, abordarea Tribunalului rămâne pertinentă în lumina Orientărilor din 2006, în măsura în care amenda se întemeiază pe valoarea globală a pieței relevante.

60. În sfârșit, în Decizia COMP/39.125 – „Sticlă auto”⁴², Comisia a reținut drept vânzări relevante pentru calculul amenzii doar vânzările furnizorilor de sticlă către constructorii de autovehicule pentru care existau probe directe ale înțelegerii. Acest aspect fusese subliniat și de Team Relocations în Hotărârea Team Relocations și alții/Comisia, EU:T:2011:286. Cu toate acestea, Tribunalul a subliniat că, în considerentul (663) al Deciziei „Sticlă auto”, Comisia pleacă de la principiul conform căruia faptul că nu sunt disponibile mijloace de probă specifice pentru fiecare discuție având ca obiect „conturile auto” nu limita calcularea valorii vânzărilor doar la contractele în privința cărora erau disponibile mijloace de probă directe, întrucât practicile coluzive sunt, prin natura lor, acorduri secrete și mijloacele de probă vor rămâne incomplete în majoritatea cazurilor, dacă nu în toate cazurile⁴³. Deși Comisia a nuanțat ulterior acest principiu în considerentele (664)-(667) ale acestei decizii, Tribunalul a constatat că aceasta a procedat astfel doar pentru două perioade excepționale de la începutul și de la sfârșitul perioadei încălcării, deoarece a presupus că în aceste perioade furnizorii de sticlă auto modificaseră ofertele lor numai în cadrul unor contracte selectate, de dimensiuni mari. Prin urmare, potrivit Tribunalului, abordarea urmată de Comisie în decizia amintită nu era contrară celei aplicate în Decizia „Servicii de mutări internaționale”.

61. În aceste condiții, Comisia nu putea avea motive întemeiate să se îndepărteze în prezenta cauză de la liniile sale directoare?

62. Trebuie amintit că Curtea a statuat deja⁴⁴, „pronunțându-se cu privire la măsurile de ordin intern adoptate de administrație, că, deși nu pot fi calificate drept norme de drept de a căror respectare ar fi ținută în orice caz administrația, ele enunță totuși o normă de conduită care indică practica ce trebuie urmată și de la care administrația nu se poate îndepărta, într-un caz particular, fără a oferi motive care să fie compatibile cu principiul egalității de tratament. Asemenea măsuri constituie, așadar, un act cu caracter general a cărui nelegalitate poate fi invocată de funcționarii și agenții interesați în susținerea unei acțiuni formulate împotriva deciziilor individuale adoptate pe baza lor”.

63. Curtea a adăugat că „[o] asemenea jurisprudență se aplică cu atât mai puternic cuvânt în ipoteza unor norme de conduită care vizează producerea unor efecte externe, ca în cazul orientărilor referitoare la operatori economici”. În plus, „[a]doptând asemenea norme de conduită și anunțând prin intermediul publicării lor că le va aplica situațiilor vizate de acestea, instituția în cauză își limitează puterea de apreciere și nu se poate abate de la aceste norme fără să riște să fie sancționată, dacă este cazul, în temeiul unei încălcări a principiilor generale de drept precum egalitatea de tratament sau protecția încrederii legitime. Nu se poate, așadar, exclude ca, în anumite condiții și în funcție de conținutul lor, asemenea norme de conduită, care au aplicabilitate generală, să poată genera efecte juridice”⁴⁵.

41 — Tribunalul se referă aici la Hotărârea Cimenteries CBR și alții/Comisia (T-25/95, T-26/95, T-30/95-T-32/95, T-34/95-T-39/95, T-42/95-T-46/95, T-48/95, T-50/95-T-65/95, T-68/95-T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 și T-104/95, EU:T:2000:77, punctele 5030 și 5031).

42 — Decizia Comisiei C(2008) 6815 final din 12 noiembrie 2008, al cărei rezumat este publicat în Jurnalul Oficial din 25 iulie 2009 (JO C 173, p. 13).

43 — Considerentul (663): „the fact that specific evidence is not available for each and every discussion that took place on the respective car accounts within the overall arrangements does not limit the determination of the relevant value of sales to only those accounts for which such specific evidence is available”.

44 — A se vedea Hotărârea Dansk Rorindustri și alții/Comisia, EU:C:2005:408 (punctul 209 și jurisprudența citată). A se vedea de asemenea Hotărârea Fuji Electric/Comisia (T-132/07, EU:T:2011:344, punctul 235) și (pentru Orientările din 2006) Hotărârea Denki Kagaku Kogyo și Denka Chemicals/Comisia (T-83/08, EU:T:2012:48, punctul 107).

45 — *Ibidem*, punctele 210 și, respectiv, 211.

64. În plus, astfel cum Tribunalul a confirmat deja⁴⁶, „deși Comisia dispune de o putere de apreciere la stabilirea cuantumului fiecărei amenzi, fără să fie obligată să aplice o formulă matematică precisă⁴⁷], aceasta nu se poate îndepărta de normele pe care ea însăși și le-a impus⁴⁸]. Întrucât liniile directoare constituie un instrument destinat să precizeze, cu respectarea normelor de drept de rang superior, criteriile pe care Comisia intenționează să le aplice în exercitarea puterii sale de apreciere la stabilirea amenzilor, Comisia trebuie să țină seama efectiv de dispozițiile liniilor directoare la stabilirea cuantumului amenzilor, în special de elementele care sunt reținute în acestea în mod imperativ⁴⁹”].

65. În prezenta cauză, Comisia nu numai că s-a îndepărtat nemotivat de liniile sale directoare și de interpretarea pe care ea însăși o dăduse, ci, în raport cu cauza Europa Carton/Comisia, EU:T:1998:89, de exemplu, aceasta chiar a inversat complet argumentele!

66. Astfel, în cauza menționată, Comisia nu a susținut sau nu a presupus niciodată că majorările generale de prețuri convenite de membrii înțelegerii erau aplicate efectiv vânzărilor captive în cadrul propriilor lor structuri. Dimpotrivă, Comisia a susținut la Tribunal că „reclamanta [comercializase] cutii pliante fabricate pe baza produselor avute în vedere în decizie. Aceasta ar fi beneficiat astfel de un avantaj concurențial nelegitim, dat fiind că nu [putea] afirma în mod serios că a facturat grupului operațiunile interne la prețurile excesive facturate de înțelegere. Prin urmare, aceasta ar fi obținut un profit, sub o formă sau alta, din vânzarea produselor care au făcut obiectul unor acorduri coluzive. În consecință, nu s-ar justifica să nu se țină seama de cifrele de afaceri așa-numite «interne». Admiterea punctului de vedere al reclamantei ar conduce la acordarea unui tratament favorabil nejustificat producătorilor integrați”. În plus, ar fi „inexact să se susțină că nicio cifră de afaceri nu a fost realizată cu produsele de carton în discuție deoarece acestea au fost utilizate pentru producerea de cutii pliante introduse pe piață” (punctele 117 și 118 din hotărârea menționată).

67. În ceea ce privește Tribunalul, acesta a considerat că „unitățile de fabricare a cutiilor pliante care aparțin reclamantei, cu alte cuvinte, reclamanta însăși, au obținut un profit din înțelegere prin utilizarea, ca materie primă, a cartonului de producție proprie. Astfel, spre deosebire de prelucrătorii concurenți, reclamanta nu a trebuit să suporte majorările costurilor cauzate de majorările de prețuri decise în mod concertat” (punctul 127 din această hotărâre; sublinierea noastră).

68. În opinia noastră, această abordare corespunde realității economice aferente Hotărârii Curții pronunțate în cauza KNP BT/Comisia, EU:C:2000:625 (punctul 62), întrucât, astfel cum a recunoscut Curtea în esență, societățile integrate vertical pot obține în aval avantaje din prețurile înțelegerii practicate în amonte.

69. În concluzie, Comisia a inversat procesul în totalitate. În condițiile în care aceasta ar fi trebuit în principiu să includă vânzările interne sau captive în cifra de afaceri care servește drept bază pentru calculul amenzii, sub rezerva dovedirii existenței unor circumstanțe excepționale sau speciale pentru a nu proceda astfel, aceasta le-a exclus pentru motivul că nu se stabilise sau că ea însăși (sau Guardian?) nu dovedise că aceste vânzări interne contribuieră la avantajul concurențial creat prin înțelegere.

46 — Hotărârea Daiichi Pharmaceutical/Comisia (T-26/02, EU:T:2006:75, punctul 49).

47 — A se vedea de exemplu Hotărârea Martinelli/Comisia (T-150/89, EU:T:1995:70, punctul 59).

48 — A se vedea prin analogie Hotărârea Hercules Chemicals/Comisia (T-7/89, EU:T:1991:75, punctul 53), confirmată în recurs prin Hotărârea Hercules Chemicals/Comisia (C-51/92 P, EU:C:1999:357).

49 — Hotărârea JFE Engineering și alții/Comisia (T-67/00, T-68/00, T-71/00 și T-78/00, EU:T:2004:221, punctul 537).

70. Cu alte cuvinte, în pofida jurisprudenței Curții și a Tribunalului, precum și a practicii decizionale a Comisiei prezentate mai sus (și chiar dacă ideea Orientărilor din 2006 era tocmai de a recentra analiza pe piața relevantă), Comisia a exclus vânzările interne fără a fi furnizat cea mai mică motivare a acestei excluderi⁵⁰.

71. Rezultă că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a confirmat decizia în litigiu întrucât aceasta a exclus vânzările interne din cifra de afaceri fără nicio motivare.

c) Întrucât numai anumiți participanți la înțelegere erau integrați vertical, excluderea vânzărilor lor interne creează o discriminare în raport cu cei care nu erau integrați vertical?

72. Niciun element nu împiedică Comisia să aplice un coeficient de reducere a sancțiunii în cazul în care consideră justificat acest lucru în vederea respectării principiului proporționalității.

73. Procedând în acest mod, Comisia nu poate încălca însă alte principii generale, și anume principiul egalității de tratament în această cauză, potrivit căruia situații comparabile nu pot fi tratate în mod diferit și situații diferite nu pot fi tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv⁵¹. Or, atunci când Comisia susține în prezenta cauză că a tratat toți participanții la înțelegere în același mod (prin excluderea vânzărilor captive), aceasta uită că Guardian era singura dintre cei patru participanți la înțelegere care nu era integrată vertical.

74. Reducerea sancțiunii realizată de Comisie prin excluderea vânzărilor captive din cifra de afaceri care servește drept bază pentru calculul amenzii are, prin urmare, drept efect „avantajarea nejustificată a societăților integrate vertical”⁵². Acestea ar putea astfel „[evita] o sancțiune proporțională cu importanța [lor] pe piața produselor care fac obiectul încălcării”⁵³. Într-adevăr, societățile integrate vertical primesc în acest mod o sancțiune care, în valoare relativă, nu reflectă capacitatea acestora de a denatura concurența și de a beneficia, așadar, de această încălcare.

75. Acest mod de a proceda conduce deci la o discriminare în defavoarea întreprinderilor care nu sunt integrate vertical, în speță Guardian.

76. Ca simplu comentariu, reiese din dosarul înaintat Curții că societății Guardian i s-a aplicat sancțiunea cea mai importantă, deși aceasta este cea mai mică dintre cei patru producători din zona SEE. Cota sa din capacitatea europeană de sticlă plată reprezintă doar 13 %, cu mult în urma Saint-Gobain (25 %), Pilkington (24 %) și Glaverbel (20 %)⁵⁴. Cifra mondială de afaceri realizată la nivelul grupului Guardian s-a ridicat în 2004 la 3,878 miliarde de euro, în timp ce cifra de afaceri

50 — Se poate observa aici că, în mod bizar, în procedura administrativă, examinarea vânzărilor captive/interne nu a fost abordată nici în comunicarea privind obiecțiunile, nici în cadrul ședinței orale. Ca și cum s-ar fi presupus în acest moment că vânzările interne trebuiau să fie incluse. Observăm de asemenea că, dintre cele 541 de considerente care figurează în decizia în litigiu, „niciunul” nu este consacrat justificării excluderii vânzărilor interne, care apare ca o evidență de calcul la stabilirea amenzii. Se poate observa de asemenea că: (i) potrivit Guardian, Comisia a decis în ultimul moment să își schimbe opinia cu privire la vânzările captive și (ii) potrivit articolului din doctrină *The 2006 Guidelines on Fines: Reflections on the Commission's Practice*, citat anterior, publicat de un agent al Comisiei (p. 369 și nota de subsol 56): „There is no consolidated practice as regards «captive sales», and it would appear that the Commission will assess the specific circumstances of the case in order to decide whether to take them into account or not [...] [the captive sales] were *finally* excluded in Flat Glass” (sublinierea noastră).

51 — A se vedea de exemplu Hotărârea Akzo Nobel Chemicals și Akros Chemicals/Comisia și alții (C-550/07 P, EU:C:2010:512, punctele 54 și 55 și jurisprudența citată).

52 — A se vedea Hotărârea KNP BT/Comisia, EU:C:2000:625 (punctul 62).

53 — *Idem*.

54 — A se vedea „Pilkington și industria sticlei plate 2006”, p. 5, citat în decizia în litigiu la nota de subsol 36.

realizată de Saint-Gobain a fost de opt ori mai mare (32,02 miliarde de euro), cea realizată de Asahi/Glaverbel, de aproape trei ori mai mare, iar cifra de afaceri realizată de Pilkington, într-un quantum comparabil cu cea a Guardian, înainte de achiziția ulterioară a acesteia de către Nippon Sheet Glass⁵⁵.

77. Observăm de asemenea că excluderea vânzărilor interne conducea la reducerea dimensiunii globale a pieței relevante de la 2,7 la 1,7 miliarde de euro, ceea ce a determinat modificarea foarte substanțială, la nivelul valorii vânzărilor, a ponderii relative a fiecărei întreprinderi vizate de înțelegere, criteriu impus de Orientările din 2006.

78. În sfârșit, nu înțelegem prin ce anume, astfel cum arată punctul 106 din hotărârea atacată, grupurile integrate vertical ar fi într-o situație diferită în mod obiectiv de întreprinderile care nu sunt integrate, întrucât înțelegerea ar privi numai prețurile practicate față de clienți independenți. Astfel, care este relevanța diferenței de structură a întreprinderilor în contextul calculării amenzii? Singurii factori pertinenti sunt efectiv cei care urmăresc să reflecte gravitatea și durata încălcării (ceea ce este confirmat de textul Regulamentului nr. 1/2003⁵⁶) și ponderea relativă pe piața relevantă a participanților la înțelegere pentru a conferi sancțiunii un caracter proporțional și disuasiv.

79. În această privință, Comisia s-a plâns în ședință de faptul că obligația sa de a ține seama întotdeauna de vânzările captive la calculul amenzii ar determina o creștere puternică a amenzilor aplicate grupurilor integrate vertical care participă la înțelegeri. Este suficient să se observe că efectul de amplificare a amenzilor pentru grupurile integrate vertical rezultă din opțiunea legiuitorului Uniunii de a reține pentru calculul amenzilor mai degrabă noțiunea de cifră de afaceri decât noțiunea de rezultat al exploatarii sau de beneficiu⁵⁷.

80. Din cele de mai sus decurge că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că nu a recunoscut ruptura egalității de tratament între destinatarii deciziei în litigiu. Prin urmare, hotărârea atacată trebuie anulată.

d) Cum se poate remedia această discriminare?

81. Conform articolului 61 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție, aceasta din urmă poate, atunci când anulează hotărârea Tribunalului, fie să soluționeze ea însăși în mod definitiv litigiul, atunci când acesta este în stare de judecată, fie să trimită cauza Tribunalului. Considerăm că litigiul este în stare de judecată în fața Curții.

82. Guardian este singurul producător neintegrat avut în vedere de decizia în litigiu și, așadar, singura întreprindere care nu a beneficiat de reducerea amenzilor care rezultă din excluderea vânzărilor captive, de care au beneficiat ceilalți destinatari ai acestei decizii.

55 — În comunicarea privind obiecțiunile se arătase că cota de piață a Guardian se stabilise la 10-20% (15,7%, fiind cota efectivă, în cazul în care ne bazăm pe o dimensiune globală a pieței de 1,7 miliarde de euro), însă această cotă se ridică la aproximativ 25% în decizia în litigiu din cauza excluderii vânzărilor interne către alți trei participanți la înțelegere.

56 — Articolul 23 alineatul (3) prevede doar următoarele: „[I]a stabilirea valorii amenzii, se iau în considerare atât gravitatea, cât și durata încălcării”, valoarea fiind în mod evident supusă plafonului de 10% din cifra de afaceri totală a întreprinderii care participă la încălcarea săvârșită în cursul exercițiului financiar precedent [articolul 23 alineatul (2) din acest regulament] (a se vedea în această privință Concluziile noastre prezentate la 12 februarie 2014 în cauza YKK și alții/Comisia C-408/12 P, pendinte).

57 — Astfel, potrivit Orientărilor din 2006, Comisia poate deroga de la normele stabilite în acestea în măsura în care motivează în mod corespunzător.

83. În mod evident, nu se mai pot include vânzările captive ale celorlalți destinatari ai deciziei în litigiu și nu se mai pot majora amenzile acestora, întrucât nu au introdus o acțiune împotriva deciziei în litigiu, care a devenit definitivă în privința acestora⁵⁸.

84. Rămâne să se decidă dacă discriminarea poate fi eliminată în acest caz printr-o reducere a amenzii aplicate Guardian într-un mod care să reflecte reducerea globală a amenzilor aplicate celorlalte întreprinderi prin intermediul excluderii vânzărilor captive ale acestora.

85. În ședința desfășurată în fața Curții, Comisia s-a opus acestei posibilități pentru dublul motiv că amenzile nu ar mai fi calculate în același mod pentru toți participanții și că amenda aplicată Guardian nu ar mai fi suficient de disuasivă în raport cu gravitatea comportamentului acesteia.

86. Nu împărtășim opinia Comisiei. Ne alăturăm, dimpotrivă, soluției reținute de Tribunal în Hotărârea JFE Engineering/Comisia⁵⁹.

87. În loc să majoreze amenzile aplicate producătorilor europeni, acesta a redus amenzile aplicate unor producători japonezi, chiar dacă reținuse că Comisia subestimase amploarea participării producătorilor europeni la încălcare. Tribunalul a renunțat la soluția (mai logică în speță) de a majora amenda categoriei favorizate în mod neîntemeiat deoarece Comisia evocase eventualitatea acestei majorări abia în ședință și părțile interesate nu fuseseră invitate să își prezinte observațiile în această privință. Această situație nu poate decât să se regăsească *a fortiori* în prezenta cauză, în care orice posibilitate de a modifica amenda aplicată celorlalți participanți la înțelegere în afara Guardian este exclusă.

88. În plus, împrejurarea că nu mai este posibil să se înlătore faptul generator al unei inegalități de tratament nu înseamnă că drepturile victimei nu pot fi apărute.

89. Astfel, în materia funcției publice, de exemplu, atunci când, în urma unei acțiuni, o probă a unui concurs general este anulată, candidații afectați trebuie să fie repuși în drepturi, fără să fie totuși necesar să se repună în discuție toate rezultatele concursului și să se aducă atingere încrederii legitime a persoanelor care au reușit la concurs⁶⁰. Într-o astfel de situație, jurisprudența în materia funcției publice impune instanței să găsească o soluție echitabilă, iar prezenta cauză necesită un răspuns similar.

e) Concluzie intermediară

90. Prin urmare, pentru a corecta discriminarea, considerăm că revine Curții sarcina de a compensa excluderea vânzărilor captive prin reducerea cuantumului amenzii care a fost aplicată Guardian proporțional cu vânzările interne de pe piața relevantă. De altfel, această soluție este compatibilă cu Orientările din 2006, deoarece permite să se reflecte în mod adecvat ponderea relativă a întreprinderii pe piața relevantă, și a fost adoptată deja de către Tribunal în jurisprudența sa⁶¹.

91. Înainte de a merge mai departe, trebuie să examinăm totuși al doilea motiv invocat de Guardian, care privește (în mod indirect) procentul corect care trebuie aplicat în contextul acestei reduceri.

58 — Se poate observa că, în cazul în care vânzările captive ar fi fost incluse în valoarea vânzărilor luate în considerare, cuantumul total al amenzilor s-ar fi ridicat la aproximativ 759,9 milioane de euro, cu o amendă deosebit de ridicată, de aproximativ 335,4 milioane de euro, pentru Saint-Gobain. Răspunsul Comisiei la întrebările Tribunalului lasă să se înțeleagă că, la data adoptării deciziei în litigiu, o majorare a cuantumului total al amenzilor aplicate celorlalți participanți ar fi fost „disproporționată”, în special pentru o încălcare de scurtă durată. În această privință, este interesant de observat că o altă amendă de 896 de milioane de euro pentru înțelegerea „Sticlă auto” fusese aplicată Saint-Gobain în 2008, în cazul Sticlă auto. Prin decizia din 28 februarie 2013, Comisia a redus amenda Saint-Gobain la 880 de milioane de euro, iar pe cea a Pilkington, la 357 de milioane de euro ca urmare a unei erori de calcul. A se vedea de asemenea Hotărârea Saint-Gobain Glass France și alții/Comisia (T-56/09 și T-73/09, EU:T:2014:160).

59 — EU:T:2004:221, punctele 566-579.

60 — A se vedea de exemplu Hotărârea Comisia/Albani și alții (C-242/90 P, EU:C:1993:284, punctele 13-17).

61 — Hotărârea JFE Engineering/Comisia, EU:T:2004:221 (a se vedea punctul 86 și urm. din prezentele concluzii).

92. Al doilea motiv este îndreptat împotriva punctelor 21 și 22 din hotărârea atacată, prin care Tribunalul a declarat admisibilă scrisoarea Comisiei din 10 februarie 2012.

93. Guardian amintește că, în fața Tribunalului, memoriul în apărare al Comisiei nu făcea niciun fel de mențiune cu privire la modalitatea de eliminare a inegalității de tratament în ceea ce privește calculul amenzilor. Prin întrebările din 19 decembrie 2011 și din 10 ianuarie 2012, Tribunalul a solicitat Comisiei să se pronunțe cu privire la acest aspect. În răspunsul din 23 ianuarie 2012, Comisia s-ar fi limitat să indice că o amendă redusă cu aproape 40 % nu ar fi destul de disuasivă.

94. La 16 ianuarie 2012, Guardian a solicitat Tribunalului să i se permită să prezinte anumite înscrisuri în susținerea argumentației sale privind reducerea amenzii. Prin scrisoarea din 31 ianuarie 2012, Comisia s-ar fi opus acestei cereri, pentru motivul că prezentarea tardivă de propuneri de probe ar aduce atingere dreptului la apărare.

95. După ce i s-a permis de către Tribunal, Guardian a depus un înscris nou la 8 februarie 2012, și anume în termenul care i se indicase.

96. La 10 februarie 2012, ultima zi lucrătoare înainte de ședința din 13 februarie 2012, Comisia a adresat Tribunalului o scrisoare în care își preciza poziția în ceea ce privește eventuala reducere a amenzii. Potrivit Guardian, această scrisoare conținea elemente noi care nu figurau în dosar.

97. Deși această scrisoare a fost depusă în afara termenului, la punctul 22 din hotărârea atacată, Tribunalul a declarat-o admisibilă, având în vedere, pe de o parte, „conținutul acesteia” și, pe de altă parte, „faptul că [fusesse] transmisă reclamantelor, care au putut, așadar, să prezinte observații cu privire la ea în ședință”.

98. În opinia Comisiei, al doilea motiv nu este întemeiat, întrucât nimic nu ar interzice Tribunalului să accepte un răspuns tardiv, în conformitate cu articolul 11 alineatul (2) din Instrucțiunile pentru grefierul Tribunalului⁶². În plus, având în vedere competența sa de fond, Tribunalul ar putea ține seama de elemente de fapt prezentate tardiv, sub rezerva respectării principiului contradictorialității. Acesta ar fi fost asigurat în speță, întrucât Guardian a putut răspunde la conținutul scrisorii din 10 februarie 2012 în cadrul ședinței. Faptul că aceasta a ales să nu procedeze astfel nu ar schimba nimic.

99. Comisia adaugă că a depus eforturi să răspundă în scris cât mai repede posibil la scrisoarea formulată de Guardian din 8 februarie 2012 prin faptul că a transmis Guardian și Tribunalului scrisoarea din 10 februarie 2012 și că s-ar fi putut limita să își prezinte observațiile în cadrul ședinței.

100. În opinia noastră, Tribunalul nu putea accepta scrisoarea în discuție, făcând să depindă admisibilitatea unui înscris prezentat în afara termenului de natura conținutului acestuia. Explicația este simplă: Regulamentul de procedură al Tribunalului și Instrucțiunile pentru grefier (în special articolul 11) delimitează strict condițiile în care pot fi prezentate probe sau propuneri de probe. În plus, în ceea ce privește conținutul scrisorii, la care se referă punctul 22 din hotărârea atacată, Tribunalul nu oferă nicio motivare care să permită să se înțeleagă motivele care justifică admisibilitatea probelor prezentate în ziua anterioară ședinței, cu încălcarea normelor de procedură.

62 — A se vedea Hotărârea Vega Rodríguez/Comisia (T-285/02 și T-395/02, EU:T:2004:324, punctul 24).

101. Astfel, deși Comisia observă că președintele Tribunalului poate prelungi un termen în condiții excepționale, este suficient să se arate că, în prezenta cauză, Comisia obținuse deja o prelungire⁶³ și s-a abținut să solicite o altă prelungire și să poată justifica astfel prezentarea tardivă a înscrisului în discuție⁶⁴. Conform articolului 11 alineatul (3) al doilea paragraf din Instrucțiunile pentru grefierul Tribunalului, cererile de prelungire a termenelor trebuie să fie corespunzător motivate și depuse în timp util înainte de expirarea termenului stabilit și un astfel de termen poate fi prelungit o singură dată, sub rezerva unor motive excepționale⁶⁵. Prin urmare, argumentul că o a doua prelungire ar putea să fi fost acordată „în mod implicit” nu poate fi reținut.

102. Comisia trebuia să știe că nu putea introduce la dosar: (i) un document care conține fapte și cifre ca răspuns la un argument invocat de Guardian încă de la începutul procedurii, cu patru ani înainte; (ii) în ultimul moment în ziua anterioară ședinței⁶⁶; (iii) în afara termenului și, așadar, tardiv; (iv) fără a consulta Tribunalul în ceea ce privește legalitatea acestui demers și deci fără autorizare din partea acestuia (v) și fără a-și justifica întârzierea în completarea răspunsului său din 23 ianuarie 2012. Argumentul că Comisia a transmis scrisoarea către Guardian după ce a transmis-o Tribunalului nu schimbă cu nimic considerațiile de mai sus.

103. Considerăm, prin urmare, că scrisoarea Comisiei era inadmisibilă și că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a acceptat-o. Curtea trebuie să o retragă, așadar, din dosar și să nu țină seama de conținutul acesteia.

104. Astfel cum a arătat Guardian, Comisia a exclus 1 miliard de euro de vânzări captive dintr-un volum total de piață de 2,7 miliarde de euro. Această cifră rezultă din deducerea cuantumului total al vânzărilor de sticlă plată reținut în decizia în litigiu, și anume 1,7 miliarde de euro [considerentul (41) al deciziei în litigiu], din cuantumul total reținut în comunicarea privind obiecțiunile, și anume 2,7 miliarde de euro⁶⁷, și reprezintă deci 37 % din volumul total al pieței reținut inițial.

105. În consecință, după reducerea cu 37 %, amenda aplicată Guardian trebuie stabilită la 93 240 000 de euro în loc de 148 000 000 de euro.

B – Cu privire la al treilea motiv

106. Guardian susține în esență că, în speță, durata procedurii desfășurate în fața Tribunalului constituie o încălcare a dreptului fundamental al acesteia la un proces echitabil într-un termen rezonabil, prevăzut la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).

63 — În scrisoarea din 6 ianuarie 2012, Tribunalul a observat de altfel că „[i]n principle, no further extension of this time-limit will be granted”.

64 — Potrivit articolului 11 alineatul (3) din Instrucțiunile pentru grefierul Tribunalului, cererile de prelungire a termenelor trebuie să fie corespunzător motivate și depuse în timp util.

65 — De altfel, potrivit articolului 11 alineatul (2) din aceste instrucțiuni (pe care încearcă să se întemeieze Comisia): „Actele de procedură care parvin greferi după expirarea termenului stabilit pentru depunerea lor *nu pot fi primite decât cu încuviințarea președintelui*” (sublinierea noastră).

66 — Suntem de acord cu Guardian pentru a susține că principiul egalității armelor și respectarea contradictorialității impun ca ședința să se limiteze, în principiu, la elementele dosarului care au putut fi dezbătute în scris. Simpla posibilitate de a fi ascultat în ședință cu privire la înscrisurile prezentate tardiv nu permite respectarea dreptului la apărare (a se vedea Hotărârea AstraZeneca/Comisia, T-321/05, EU:T:2010:266, punctul 27).

67 — A se vedea punctul 100 din hotărârea atacată.

107. După ce a considerat că acest motiv era inadmisibil, Comisia și-a retras în ședință excepțiile de inadmisibilitate, având în vedere hotărârile pronunțate în cauzele Gascogne și alții⁶⁸. Pe fond, Comisia contestă argumentele Guardian. Aceasta contestă că prezenta cauză a avut un caracter de urgență pentru Guardian, precum și argumentul potrivit căruia întârzierea Tribunalului i-a putut cauza un prejudiciu întrucât acțiunea sa a fost respinsă. Comisia consideră că orice reducere a amenzii de către Curte ar trebui să fie în speță simbolică sau extrem de limitată.

1. Analiză

a) Introducere

108. Trebuie amintit de la bun început că articolul 47 al doilea paragraf din cartă prevede că „[o]rice persoană are dreptul la un proces echitabil, public și într-un termen rezonabil, în fața unei instanțe judecătorești independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege”. După cum Curtea a statuat adesea, „acest articol privește principiul protecției jurisdicționale efective”⁶⁹. În acest sens, un asemenea drept, a cărui existență a fost afirmată înainte de intrarea în vigoare a cartei în calitate de principiu general al dreptului Uniunii, este aplicabil în cadrul unei acțiuni în justiție împotriva unei decizii a Comisiei⁷⁰.

109. Astfel, după cum a amintit Curtea Europeană a Drepturilor Omului, „potrivit articolului 6 [alineatul (1) din CEDO], cauzele trebuie să fie judecate «într-un termen rezonabil»; Convenția subliniază prin aceasta importanța aferentă faptului *ca justiția să nu fie efectuată cu întârzieri de natură să compromită eficacitatea și credibilitatea acesteia*” (sublinierea noastră)⁷¹.

110. În opinia noastră, mecanismul adecvat de reparare a unei încălcări a principiului termenului rezonabil de către Tribunal într-o cauză precum cea în discuție ar fi – pentru motive de economie de procedură, dar și pentru a garanta o cale de atac imediată și efectivă – mai degrabă o reducere a amenzii decât să se lase părților sarcina de a introduce o acțiune în despăgubire la Tribunal, care, prin definiție, nu a respectat principiul amintit, nefiind în măsură să se pronunțe într-un termen rezonabil.

111. Este astfel paradoxal că nu este posibil să se repare o durată excesivă a procedurii judiciare decât prin obligația de a introduce o altă cale de atac, care ar implica în mod necesar costuri noi (atât pentru părți, cât și pentru societate) și termene lungi.

112. În plus, avocatul general Léger observa, la punctul 67 din Concluziile prezentate în cauza Baustahlgewebe/Comisia⁷²: „[f]ără a aduce atingere caracterului nerezonabil al termenului de soluționare al Tribunalului sau părții de răspundere care i-ar reveni în speță, nu se poate avea în vedere să se încredințeze unei instanțe judecătorești misiunea de a se pronunța cu privire la caracterul culpabil sau nelegal al propriului comportament. Nu ne îndoim că ar exista în această situație o atingere adusă principiului unui proces echitabil, astfel cum este enunțat la articolul 6 alineatul (1) din convenție. Considerăm că această atingere poate fi cu dificultate evitată prin trimiterea cauzei unui

68 — Hotărârile Gascogne Sack Deutschland/Comisia (C-40/12 P, EU:C:2013:768), Kendrion/Comisia (C-50/12 P, EU:C:2013:771) și Groupe Gascogne/Comisia (C-58/12 P, EU:C:2013:770), denumite în continuare, împreună, „cauzele Gascogne și alții”.

69 — A se vedea în special Hotărârea Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland/Comisia (C-385/07 P, EU:C:2009:456, punctul 179 și jurisprudența citată, denumită în continuare „Hotărârea Der Grüne Punkt”). Curtea a constatat în mai multe rânduri că dreptul la un proces echitabil, astfel cum decurge în special din articolul 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (denumită în continuare „CEDO”), constituie un drept fundamental pe care Uniunea Europeană îl respectă ca principiu general în temeiul articolului 6 alineatul (2) UE (a se vedea în special Hotărârea Legris Industries/Comisia, C-289/11 P, EU:C:2012:270, punctul 36).

70 — A se vedea în special Hotărârea Der Grüne Punkt, EU:C:2009:456, punctul 178 și jurisprudența citată. A se vedea de exemplu Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Erkner și Hofauer împotriva Austriei din 23 aprilie 1987, cererea nr. 9616/81, § 66.

71 — A se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea H. împotriva Franței din 24 octombrie 1989, seria A, nr. 162, § 58.

72 — Concluziile în cauza C-185/95 P, EU:C:1998:37.

complet de judecată diferit, din moment ce, dacă se adoptă abordarea Curții de la Strasbourg, modificarea componenței unei instanțe poate să nu fie suficientă pe deplin pentru a înlătura impresia de parțialitate care s-ar crea prin statuarea de către această instanță cu privire la propria hotărâre [...]”

113. Opinia avocatului general Kokott în Concluziile prezentate în cauzele Solvay/Comisia⁷³ a fost aceeași.

114. Aceasta a fost și abordarea urmată de Curte în Hotărârea Baustahlgewebe/Comisia⁷⁴. Potrivit avocatului general Kokott, o asemenea abordare îndeplinește, „[î]ntr-un asemenea caz, [exigența unei aplicări efective a dreptului concurenței], în măsura în care se constată încălcarea și întreprinderea în cauză este obligată să înceteze această încălcare [...]. Amenda stabilită inițial de Comisie, respectiv de Tribunal, continuă să aibă un efect disuasiv asupra celorlalți actori de pe piață. [Aceasta] nu pune în discuție caracterul adecvat al cuantumului său în raport cu faptele constitutive ale încălcării [și] determină doar un fel de compensare între valoarea inițială a amenzii și cuantumul considerat drept despăgubire adecvată pentru durata excesivă a procedurii” (punctul 332).

115. Avocatul general adăuga că, „[d]in motive de economie procesuală și pentru a asigura întreprinderii în cauză un remediu imediat și eficient, Curtea ar trebui să urmeze în continuare, în cazul în care acest lucru este posibil, și anume în cauzele în care s-au aplicat amenzi, abordarea enunțată în Hotărârea Baustahlgewebe” (punctul 331).

116. Pe de altă parte, în anumite sisteme juridice naționale, constatarea de către instanță a unui termen nerezonabil⁷⁵ într-o cauză penală are un efect direct asupra pedepsei.

117. Cu toate acestea, într-o hotărâre recentă (Groupe Gascogne/Comisia, EU:C:2013:770), pronunțată în Marea Cameră, Curtea a statuat în mod clar în favoarea celeilalte soluții: excluzând posibilitatea de a solicita sancționarea unei încălcări a principiului termenului rezonabil în cadrul unui recurs (punctul 84), aceasta consideră, referindu-se la articolul 47 din cartă, fără a cita articolul 6 alineatul (1) din CEDO, că o asemenea încălcare a acestui principiu săvârșită de o instanță a Uniunii nu poate fi reparată decât printr-o acțiune în despăgubire introdusă la Tribunal (punctul 83), care este competent să soluționeze acțiunile introduse împotriva Uniunii în materia răspunderii extracontractuale.

118. Desigur, Curtea se pronunțase deja în același mod în Hotărârea Der Grüne Punkt, EU:C:2009:456, dar, în acest dosar, deși Comisia constatare existența unui abuz de poziție dominantă, nu fusese aplicată nicio amendă, ceea ce nu se regăsea în cauzele Gascogne și alții.

119. Considerăm că trebuie să se aprecieze că, prin această Hotărâre Groupe Gascogne/Comisia, EU:C:2013:770, Curtea a abandonat în mod clar abordarea care constă în reducerea amenzii pentru repararea unei încălcări a principiului termenului rezonabil. Aceasta este baza pe care ne vedem obligați, așadar, să raționăm în prezenta cauză, indicând alte câteva elemente ale Hotărârii Groupe Gascogne/Comisia care vor ghida și raționamentul nostru.

73 — Concluziile în cauza C-109/10 P, EU:C:2011:256, punctele 325-332, și în cauza C-110/10 P, EU:C:2011:257, punctele 166-173.

74 — EU:C:1998:608.

75 — În ceea ce privește problema de a ști ce perioadă poate fi considerată „rezonabilă” (în raport cu articolul 6 din CEDO și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului), a se vedea printre altele Concluziile avocatului general Widdershoven pe lângă Raad van State (Regatul Țărilor de Jos) din 23 octombrie 2013 (disponibile pe pagina de internet <http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RVS:2013:1586>).

120. În primul rând, Curtea a statuat că, în lipsa impactului duratei excesive a procedurii asupra soluției litigiului, nerespectarea unui termen de soluționare rezonabil nu poate conduce la anularea hotărârii atacate în cadrul unui recurs. Întrucât societățile în cauză nu furnizaseră Curții niciun indiciu care să demonstreze că nerespectarea de către Tribunal a unui termen de soluționare rezonabil putuse avea un impact asupra soluției litigiilor cu care fusese sesizat acesta, Curtea a respins cererile societăților având ca obiect anularea hotărârilor Tribunalului.

121. În al doilea rând, după cum am explicat mai sus, Curtea desemnează Tribunalul drept singura instanță competentă să se pronunțe cu privire la o încălcare a principiului termenului rezonabil. Regula este lipsită de ambiguitate: „o cerere prin care se solicită repararea prejudiciului cauzat de nerespectarea de către Tribunal a unui termen de soluționare rezonabil nu poate fi introdusă direct la Curte în cadrul unui recurs, ci trebuie introdusă la Tribunal” (punctul 84 din Hotărârea Groupe Gascogne/Comisia, EU:C:2013:770). Curtea continuă detaliind criteriile pe baza cărora se poate aprecia dacă Tribunalul a respectat principiul termenului rezonabil (punctele 85-87) și concluzionează, la punctul 88, că „Tribunalul va avea *deopotrivă* competența să aprecieze atât caracterul material al prejudiciului invocat, cât și legătura de cauzalitate dintre acesta și durata excesivă a procedurii jurisdicționale în litigiu, efectuând o examinare a elementelor de probă furnizate în acest scop” (sublinierea noastră). Utilizarea adverbului „deopotrivă” ar trebui să implice faptul că aprecierea criteriilor enumerate la punctele precedente ține de competența aceleiași instanțe desemnate la începutul și la finalul raționamentului, și anume Tribunalul. Această interpretare a Hotărârii Groupe Gascogne/Comisia, EU:C:2013:770, ar trebui să ne determine să declarăm inadmisibilitatea celui de al treilea motiv invocat de Guardian. Totuși, este posibilă și o altă interpretare a hotărârii, întrucât în aceasta, Curtea, în mod, desigur, oarecum paradoxal, se pronunță ea însăși cu privire la problema dacă a existat sau nu a existat o încălcare a principiului respectiv, caracterizând-o drept o încălcare suficient de gravă a dreptului Uniunii. Pentru a ajunge la această concluzie, Curtea a considerat că nici complexitatea litigiului, nici comportamentul părților și nici survenirea unor incidente procedurale nu puteau justifica lungimea procedurii desfășurate în fața Tribunalului.

122. Considerate în ansamblul lor, dezvoltările Curții referitoare la încălcarea principiului termenului rezonabil în Hotărârea Groupe Gascogne/Comisia, EU:C:2013:770, par deci să însemne că, dintre cele trei condiții necesare pentru a stabili răspunderea extracontractuală a Uniunii Europene, și anume existența unei norme de drept al Uniunii care are drept scop protejarea particularilor (ceea ce este cazul principiului termenului rezonabil), încălcarea suficient de gravă a acestei norme și existența unei legături cauzale între această încălcare și un prejudiciu, Tribunalul ar trebui să o examineze numai pe aceasta din urmă, inclusiv evaluarea acestui prejudiciu.

123. În cazul în care Curtea exclude prima interpretare a Hotărârii Groupe Gascogne/Comisia, EU:C:2013:770, care ar trebui să conducă la inadmisibilitatea celui de al treilea motiv, și transpune în prezenta cauză metoda sa din cauza Groupe Gascogne/Comisia, ar trebui ca aceasta să se pronunțe cu privire la existența sau inexistența unei încălcări a principiului termenului rezonabil.

b) Prezenta cauză

124. În vederea examinării acestei probleme în prezenta cauză, ne vom întemeia pe hotărârile pronunțate în cauzele Baustahlgewebe/Comisia, EU:C:1998:608, și Gascogne și alții, în care Curtea a constatat o încălcare a principiului termenului rezonabil.

125. În Hotărârea Baustahlgewebe/Comisia, EU:C:1998:608 (punctul 29), Curtea a enunțat criteriile în funcție de care trebuia să se aprecieze durata globală a unui proceduri și în special perioadele de inactivitate neexplicate, și anume „miza reală” pentru reclamant, complexitatea cauzei și comportamentul reclamantului care ar fi putut contribui la întârziere.

126. În această cauză, durata globală a procedurii la Tribunal fusese de 5 ani și 6 luni. Curtea a subliniat lungimea neexplicată și, în opinia sa, nejustificată a două perioade de inactivitate, și anume cei 2 ani și 8 luni care au separat încheierea procedurii scrise de deschiderea procedurii orale, precum și cele 22 de luni care separă încheierea acestei proceduri orale și pronunțarea hotărârii Tribunalului (punctele 45 și 46).

127. În cauzele Gascogne și alții, durata globală a procedurii desfășurate în fața Tribunalului s-a ridicat la 5 ani și 9 luni, Curtea considerând că această lungime „nu [putea] fi justificată de nicio împrejurare specifică cauzei” (punctul 91).

128. În opinia Curții, „fie că ar fi vorba despre complexitatea litigiului, despre comportamentul părților sau chiar despre survenirea unor incidente de procedură” (punctul 92), niciun element nu justifică faptul că 3 ani și 10 luni au separat încheierea procedurii scrise de deschiderea procedurii orale.

129. Dacă aplicăm aceste criterii în prezenta cauză, nu putem ajunge decât la aceeași concluzie, iar aceasta pe baza constatărilor prezentate în continuare.

130. Mai întâi, dintr-o durată totală de aproape 4 ani și 7 luni, peste 3 ani și 5 luni⁷⁶ s-au scurs între încheierea procedurii scrise și decizia Tribunalului de a deschide procedura orală, în lipsa oricărui alt act de procedură și fără niciun motiv aparent⁷⁷. Această perioadă nu se poate explica prin împrejurările cauzei, indiferent că ar fi vorba despre complexitatea litigiului, despre comportamentul Guardian sau chiar despre survenirea unor incidente de procedură.

i) Cu privire la complexitatea litigiului

131. Prezenta cauză nu poate fi calificată drept complexă, argumentele Guardian bazându-se pe note care priveau câteva contacte între participanți la o înțelegere cu o durată cu puțin peste un an și o lună⁷⁸. Toate aceste documente erau redactate în engleză, limba de procedură⁷⁹.

132. În Hotărârea Baustahlgewebe/Comisia, EU:C:1998:608, în pofida constatării că procedura „necesita o examinare aprofundată a unor documente relativ voluminoase”, acest lucru nu a fost suficient pentru ca Curtea să considere cauza ca fiind suficient de complexă pentru a justifica lungimea procedurii.

76 — Întrucât înlocuirea președintelui de cameră, domnul Moavero Milanesi, cu judecătorul Kanninen a produs efecte la 25 noiembrie 2011, aceasta nu constituie o circumstanță pertinentă, deoarece, pe de o parte, a avut loc la peste 3 ani și 4 luni după încheierea procedurii scrise și, pe de altă parte, astfel cum a observat avocatul general Kokott în cauza Solvay/Comisia (EU:C:2011:256, punctul 343), „[s]e subînțelege că problemele de organizare internă a Tribunalului, de exemplu cele cauzate de reînnoirea periodică a judecătorilor sau de împiedicarea acestora, nu trebuie să producă efecte în detrimentul justițiabililor”. A se vedea în același sens Concluziile sale prezentate în cauza Solvay/Comisia (EU:C:2011:257, punctul 184).

77 — Guardian susține, în esență, că termenul de 3 ani și 5 luni între încheierea procedurii scrise și decizia de deschidere a procedurii orale se conciliază cu dificultate cu lipsa oricărui efort special din partea Tribunalului de a examina faptele și probele, manifestată prin absența unor întrebări scrise cu privire la aspectele factuale în discuție. Adăugăm că termenul amintit poate contrasta de asemenea cu maniera în care Tribunalul a tratat problema vânzărilor captive, care face obiectul primului motiv invocat de Guardian, și în care Tribunalul nu analizează și nici nu menționează jurisprudența Curții în materie (KNP BT/Comisia, EU:C:2000:625), de care se îndepărtează în hotărârea atacată – iar acest lucru în condițiile în care fusese invocată de Guardian.

78 — Potrivit Guardian, argumentele sale se întemeiau pe note care priveau numai „trei contacte cu concurenții și două declarații ale întreprinderilor, precum și două sau trei reuniuni”.

79 — În prezenta cauză, Tribunalul a trebuit să examineze doar un număr limitat de anexe, în principal note cu privire la trei contacte între concurenți (17 pagini în total), precum și extrase scurte din două declarații ale întreprinderii. Toate aceste documente erau redactate în limba de procedură (și anume limba engleză, de altfel o limbă cunoscută de aproape toată lumea, spre deosebire de limba slovacă sau malteză, pentru a da doar câteva exemple).

133. În cauzele Gascogne și alții, decizia Comisiei era adresată unui număr de 25 de destinatari (și existau aproape tot atâtea societăți implicate), dintre care 15 au introdus o acțiune în anulare la Tribunal. În prezenta cauză, existau numai 9 destinatari ai deciziei în litigiu (și patru societăți implicate, și anume Guardian, Asahi/Glaverbel, Pilkington și Saint-Gobain), Guardian fiind singura care a introdus o acțiune la Tribunal⁸⁰.

134. Cauza Baustahlgewebe/Comisia privea o decizie adresată unui număr de 14 producători (dintre care 11 formulară o acțiune în trei limbi diferite) care dăduse naștere la două etape complete de schimburi de memorii⁸¹. Și totuși, în această cauză, Tribunalul organizase o ședință cu nouă luni mai devreme decât în prezenta cauză.

135. În plus, mijloacele invocate de Guardian nu prezentau un grad de dificultate deosebit de ridicat. În susținerea concluziilor privind anularea în parte a deciziei în litigiu, Guardian a invocat numai un motiv unic, întemeiat pe erori de fapt referitoare la durata participării sale la înțelegere și la dimensiunea geografică a acesteia. Concluziile privind reducerea amenzii se întemeiau doar pe trei motive. Primul motiv urmărea să se procedeze în conformitate cu consecințele deduse din motivul de anulare în parte. Prin intermediul celui de al doilea motiv, Guardian invoca încălcarea principiului nediscriminării și a obligației de motivare. În ceea ce privește cel de al treilea motiv, acesta se întemeia pe o eroare de apreciere referitoare la rolul Guardian în înțelegere.

ii) Cu privire la incidentele de procedură

136. La fel ca în cauzele Gascogne și alții, procedura în prezenta cauză nu a fost nici întreruptă, nici amânată prin adoptarea vreunei măsuri de organizare a acesteia de către Tribunal.

iii) Cu privire la miza reală pentru Guardian și la comportamentul acesteia pe parcursul procedurii

137. Cauza prezenta o importanță considerabilă pentru Guardian. Astfel, cuantumul amenzii sale de 148 de milioane de euro (față de 9,9 milioane de euro în cauza în care a fost pronunțată Hotărârea Groupe Gascogne/Comisia, EU:C:2013:770) reprezenta 4% din cifra sa de afaceri globală. În plus, Guardian nu a blocat și nici nu a întârziat în niciun fel cursul justiției. Cererea sa introductivă avea numai 49 de pagini și Guardian a renunțat la a doua etapă de probe scrise (ceea ce este rar în cauzele din domeniul dreptului concurenței)⁸².

138. În plus, Guardian a luat inițiativa în trei rânduri pentru a aminti Tribunalului că nu stabilise încă o dată a ședinței, subliniind de fiecare dată termenul considerabil care s-a scurs de la încheierea procedurii scrise⁸³, și i-a scris că procedura orală rămâne în mod curios deschisă la patru luni după ședință, fără nicio solicitare adresată părților de către Tribunal.

139. În sfârșit, Tribunalul nu a adresat părților nicio întrebare scrisă care ar fi putut prelungi termenul de deschidere a procedurii orale, limitându-se să adreseze o întrebare cu privire la fapte în cadrul ședinței. Pe de altă parte, ar părea că Tribunalul nu a luat nicio inițiativă prin care să urmărească accelerarea procedurii în perioada de inerție aparentă de 3 ani și 5 luni. Din cele de mai sus,

80 — Pentru acest motiv, nu era necesar ca Tribunalul să ia în considerare problemele de „conexitate”, susceptibile să se ridice în acțiuni paralele și care pot avea de asemenea un impact asupra duratei procedurii [a se vedea de exemplu Hotărârea ICI/Comisia (T-214/06, EU:T:2012:275, punctul 314)].

81 — EU:C:1998:608 (punctele 35 și 47).

82 — A se vedea Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Solvay/Comisia (EU:C:2011:256, punctul 340). A se vedea în același sens Concluziile sale prezentate în cauza Solvay/Comisia (EU:C:2011:257, punctul 181).

83 — În acest sens, Guardian a introdus chiar o cerere formală de examinare prioritară la președintele Tribunalului.

concluzionăm că procedura desfășurată în fața Tribunalului în prezenta cauză a încălcat articolul 47 al doilea paragraf din cartă prin faptul că aceasta a încălcat cerințele legate de respectarea termenului de soluționare rezonabil, ceea ce constituie o încălcare suficient de gravă a unei norme de drept care are ca obiect conferirea de drepturi particularilor⁸⁴.

140. Astfel cum rezultă din Hotărârea Groupe Gascogne/Comisia, EU:C:2013:770, și întrucât Guardian consideră că dificultățile sale financiare invocate în recurs prezintă o legătură de cauzalitate cu nerespectarea de către Tribunal a principiului termenului de soluționare rezonabil⁸⁵, este posibil să susțină acest lucru în cadrul unei acțiuni introduse la Tribunal în temeiul articolului 235 CE și al articolului 288 al doilea paragraf CE (în prezent articolul 268 TFUE și articolul 340 al doilea paragraf TFUE)⁸⁶.

141. În această privință, reiese din jurisprudența amintită a Curții că „Tribunalul va avea deopotrivă competența să aprecieze atât caracterul material al prejudiciului invocat, cât și legătura de cauzalitate dintre acesta și durata excesivă a procedurii jurisdicționale în litigiu, efectuând o examinare a elementelor de probă furnizate în acest scop” (punctul 88 din această hotărâre).

142. În această privință, „în cadrul unei acțiuni în despăgubire întemeiate pe o încălcare de către Tribunal a articolului 47 al doilea paragraf din Cartă, în sensul că ar fi ignorat cerințele privind respectarea termenului de soluționare rezonabil, acesta are obligația, în temeiul articolului 340 al doilea paragraf TFUE, să ia în considerare principiile generale aplicabile în ordinele juridice ale statelor membre pentru a soluționa acțiuni întemeiate pe încălcări similare. În acest context, Tribunalul trebuie să cerceteze în special dacă este posibil să identifice, în afara existenței unui prejudiciu material, existența unui prejudiciu moral pe care l-ar fi suferit partea afectată de depășirea termenului și care, eventual, ar trebui să facă obiectul unei reparații adecvate” (punctul 89 din hotărârea menționată).

143. În sfârșit, „[p]rin urmare, Tribunalul, având competență în temeiul articolului 256 alineatul (1) TFUE, are obligația de a se pronunța asupra unor asemenea cereri de despăgubire, statuând într-un complet diferit de cel care a trebuit să soluționeze litigiul care a determinat procedura a cărei durată este criticată și aplicând criteriile definite la punctele 85-89 [din Hotărârea Groupe Gascogne/Comisia]” (punctul 90).

IV – Cu privire la cheltuielile de judecată

144. Potrivit articolului 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții, atunci când recursul este fondat, iar Curtea soluționează ea însăși în mod definitiv litigiul, aceasta se pronunță asupra cheltuielilor de judecată. În temeiul articolului 138 alineatul (3) din același regulament, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 184 alineatul (1) din acesta, în cazul în care părțile cad fiecare în pretenții cu privire la unul sau mai multe capete de cerere, fiecare parte suportă propriile cheltuieli de judecată.

84 — Hotărârea Bergaderm și Goupil/Comisia (C-352/98 P, EU:C:2000:361, punctul 42).

85 — Guardian invocă prejudiciul care rezultă: a) din câștigul nerealizat suferit ca rezultat al plății provizorii a amenzii până la concurența a 111 milioane de euro și b) din costul constituirii unei garanții bancare pentru rest (30 000 de euro pe lună) și solicită Curții să reducă semnificativ cuantumul amenzii pentru a compensa încălcarea termenului rezonabil, reducere pe care Guardian o estimează la 25 % din cuantumul amenzii, înaintea oricărei eventuale reduceri în conformitate cu primul motiv.

86 — A se vedea Concluziile prezentate în cauza Groupe Gascogne/Comisia (C-58/12 P, EU:C:2013:360, punctul 148). Suntem de acord cu analiza avocatului general Sharpston, care, la punctul 149 din aceste concluzii, precizează, în ceea ce privește „faptul care a stat la baza” răspunderii extracontractuale a Uniunii în sensul articolului 46 din Statutul Curții de Justiție, că acest fapt trebuie să fie constatarea de către Curte că a existat o întârziere nejustificată în fața Tribunalului. Prin urmare, termenul de prescripție de cinci ani pentru introducerea unei acțiuni în despăgubire ar începe să curgă de la data hotărârii Curții.

145. În ceea ce privește prezentul recurs, având în vedere faptul că Comisia a căzut în pretenții, aceasta trebuie să fie obligată la plata cheltuielilor efectuate de Guardian. În schimb, întrucât Guardian și Comisia au căzut în pretenții în parte în cadrul procedurii în primă instanță, se impune să se dispună ca fiecare dintre acestea să suporte propriile cheltuieli de judecată aferente acestei proceduri.

V – Concluzie

146. În lumina considerațiilor precedente, propunem Curții să se pronunțe după cum urmează:

- să declare că, în Hotărârea Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia (T-82/08, EU:T:2012:494), Tribunalul Uniunii Europene a săvârșit o eroare de drept în măsura în care a considerat admisibilă scrisoarea Comisiei Europene din 10 februarie 2012, deși aceasta a fost depusă în afara termenului, să declare respectiva scrisoare inadmisibilă și să o retragă din dosar;
- să anuleze hotărârea menționată, în măsura în care, prin confirmarea deciziei Comisiei de excludere a vânzărilor captive din calculul amenzilor aplicate celorlalți destinatari ai deciziei, creând astfel o discriminare în defavoarea reclamantelor, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept;
- în consecință, să reducă cu 37 % cuantumul amenzii aplicate reclamantelor, fixând-o la 93 240 000 de euro în loc de 148 000 000 de euro;
- să declare că Tribunalul nu s-a pronunțat într-un termen rezonabil;
- să dispună că fiecare parte suportă propriile cheltuieli de judecată efectuate în primă instanță, iar totalitatea cheltuielilor de judecată aferente prezentei proceduri este menținută în sarcina Comisiei.